

Boorn & Boerschop

Jaargang 24 / 2014

Een uitgave van de heemkondevereniging Borne
Verschijnt 3 keer per jaar

Nummer 2

Colofon

Bestuur van de vereniging

F.A. Nijkamp (voorzitter), A.M. Velthuis, (secretaris), F.H.S.M. Mars (penningmeester), A.M.A. Haak - Beune, B.J. Hogeweg, J.I. van de Ven en H.J.M. Westerk, (leden).

Secretariaat

Welemanserf 5, 7622 HT BORNE
tel.: 074 266 70 79
e-mail: info@heemkundeborne.nl

Website

www.heemkundeborne.nl

Lidmaatschap

Persoonlijk lidmaatschap € 18,- per jaar; gezinslidmaatschap € 24,- per jaar.

Bank

Rabobank Borne, rek.nr. 14.56.37.409

Giro

115.75.24 t.n.v. de penningmeester van Heemkundevereniging Borne.

Redactie Boorn & Boerschop

J. Haak en A. Tanke.

Redactieadres

Van Deinsestraat 33, 7621 XL Borne.
tel.: 074 266 43 92
e-mail: boornenboerschop@ziggo.nl

Ondersteuning en advies

H. ten Thije en J.J. Grootenboer

Omslag ontwerp

J. Haak

Inzenden kopij

Aan het redactieadres. De redactie kan bij publicatie in overleg met de auteur artikelen inkorten, splitsen en redigeren.

Uiterste inzenddatum volgende nummer

15 oktober 2014

Foto's in dit blad

De redactie heeft haar uiterste best gedaan rechthebbenden te achterhalen. Mocht u van mening zijn dat u rechten kunt laten gelden op afgebeelde foto's, dan kunt u zich melden bij het bestuur van de vereniging.

Verspreiding

Via boekhandel Bruna, VVV, Museum Bussemakerhuis en de penningmeester van de vereniging, allen te Borne.

Losse nummers

€ 4,00 (porto € 2,00)

Abonnement

Inbegrepen bij het lidmaatschap van de heemkundevereniging.

Overname van de inhoud van dit blad, of delen daaruit, is uitsluitend toegestaan na schriftelijke toestemming van de redactie.

Grote foto op de voorpagina

Schoenmaker Jan Tangelder met zijn kinderen voor de winkel aan de voormalige Hengeloschestraat (hoek Grotestraat / Aanslagweg). Het pand is gesloopt in 1973.

Inhoud

Colofon / Inhoud	<i>Redactie</i>	1
Van de redactie	<i>Anja Tanke</i>	2
As iej verhuust	<i>Zwier Kremer</i>	3
Het 25-jarig priesterjubileum van pastoor Kemperman in 1928	<i>Jurrie Haak en Anja Tanke</i>	4
Feestelijke opening Historisch Informatie Punt in de bibliotheek	<i>Bertie Velthuis</i>	6
Uitgestelde fietstocht van Open Monumentendag 2013	<i>Bertie Velthuis</i>	6
Kistn-Jan	<i>Gé Nijkamp</i>	7
Heemkunde en genealogie	<i>Ton Boswerger</i>	8
Belgische vluchtelingen in Borne	<i>Jan Deckwitz</i>	10
Boerderijen komen tot leven. Een overzicht van het ontstaan van een tentoonstelling	<i>Annemie Mulders-Gordijn</i>	13
Wat nog niet (of niet juist) in het bijnamenboek "De Melbuul'n van Nazareth" staat -4	<i>Leo Leurink</i>	16
De bewoonsters van de Kloppenkamer	<i>Jaap Grootenboer</i>	18
Ne Ommelaandse reis	<i>Johan Kwast</i>	20
Postuum aandacht voor een bevlogen dorpsgenoot	<i>Harry Filart</i>	22
70 jaar geleden: Villa Lidwina overvallen	<i>Jurrie Haak</i>	24
Van het bestuur	<i>Bertie Velthuis</i>	25
Excursie naar Duitsland	<i>Bertie Velthuis</i>	26
80 tekeningen in boekvorm van de 80-jarige Hans Leuverink	<i>Het bestuur</i>	27
Nog leverbare uitgaven		28

Van de redactie

Anja Tanke

Onze vereniging bruist van de activiteiten. Het kan u niet ontgaan zijn dat wij inmiddels beschikken over een Historisch Informatie Punt, u heeft kunnen genieten van de boerderijtentoonstelling, het verenigingsuitstapje en de open monumentendag-fietstocht. We mogen best trots zijn.

In dit nummer

Het kan ook niet anders dan dat we verslag doen van alle bovengenoemde activiteiten. **Annemie Mulders-Gordijn** over de boerderijtentoonstelling en **Bertie Velthuis** over het verenigingsuitstapje, de fietstocht en de opening van het Historisch Informatie Punt. Daarnaast heeft **het bestuur** het initiatief van Leo Leurink overgenomen om te komen tot een boek met tekeningen en begeleidende teksten van Hans Leuwerink. Ook hierover leest u in dit nummer. Verder twee verhalen in het Twents. Eén van **Johan Kwast** die meedeed aan een hardloopwedstrijd in Midwolda en **Zwier Kremer** vertelt in een waargebeurd verhaal over de woonsituatie van de familie Brok.

Jurrie Haak en **Anja Tanke** schrijven over het 25-jarig priesterjubileum van pastoor Kemperman uit Hertme.

Gé Nijkamp kan als geen ander de sfeer van Borne uit vervlogen tijden weergeven. In zijn gedicht verhaalt hij over Kistn-Jan die middels verkoop aan de deur zijn brood verdiende.

Het Historisch Informatie Punt in de bibliotheek is zeker de moeite waard. Er is al veel verzameld

en de vrijwilligers helpen u graag met uw onderzoek. **Ton Boswerger** vertelt wat u op genealogisch gebied kunt verwachten op het HIP.

In deze periode is het 100 jaar geleden dat Nederland overspoeld werd door Belgische vluchtelingen. Ook in Borne zijn vluchtelingen opgevangen. **Jan Deckwitz** een paar jaar geleden uitgebreid onderzoek gedaan naar opvang in Borne. Het resultaat van zijn naspeuringen leest u vanaf pagina 10.

Over de bijnamen raken we ook niet uitgeschreven. **Leo Leurink** ontvangt nog steeds nieuwe informatie en aanvullingen. Hij heeft weer twee pagina's gevuld.

Borne heeft sinds vorig jaar een prachtig ingerichte Kloppenkamer op de Koppelsbrink. **Jaap Grootenboer** heeft destijds bij de officiële presentatie een toespraak gehouden die we graag afdrukken in ons blad.

Op 23 september 1944 is het 70 jaar geleden dat villa Lidwina is overvallen. Inmiddels is er een initiatief ontplooid om te komen tot een herdenking en een website. **Jurrie Haak** vertelt meer op pagina 24.

Oproep

Volgend jaar vieren wij 70 jaar bevrijding. In het april-nummer van *Boorn & Boerschop* willen we graag een aantal artikelen opnemen die gaan over de Tweede Wereldoorlog en de bevrijding. Daarbij hebben we uw hulp nodig.

Heeft u zelf oorlog en de bevrijding meegemaakt, kent u nog verhalen, heeft u nog foto's en wilt u deze met ons delen? Neemt u dan contact op met de redactie:

tel.: 074 266 43 92

e-mail: boornenboerschop@ziggo.nl

Uw reactie wordt zeer op prijs gesteld.

As iej verhuust

Zwier Kremer

Hee stun un bêtke hen en wier te dreejn met de pet in 'n haand'n, asoffe nog nich tot tiene kon tell'n. En dat konne misschien ok wa nich. Zo stunne in 't buro vuur 'n schrieftoafel van mejuffrouw Maneschijn. Mej. Maneschijn was de maatschappelijke werkster van de textielfabriek. 't Was een groot fabriek, woar wa 2000 man wark'n en hee was d'r een van.

Un maatschappelijk werkster had doar wark genog an. Want aj jeurig wann'n mos ie bieje heur komm'n en moech iej un kedootjen oetzeuk'n en aj 'n probleem hadd'n, moech iej der ok komm'n. Want zee kon oe d'r dan misschien met help'n. En doaromme ston Brok doar te kotteln en te dreejn, want hee har 'n probleem.

Seens 'ne wèk of acht wark'n hee bieje 't bedrief in Boorn. En elk'n dag mos hee drie keteer fietsend noar zien wark. Op zich was dat nich zo slim, al ging d'r vòlle vrieje tied in zitt'n, meer as't slech weer was en 't rèèng'n at bast dan was't ofzeen. En zeker as'n dinamo ging slipp'n. Want dan mos hee d'r 'n tówke an vast maak'n en vasthooln en dan wass 't beheurlek antrapp'n um op tied op zien wark te komm'n. En doaromme stonne hier um te vroag'n of d'r nich 'n keer 'n hoes vrieje kwam. Want met al dat ploongnwerk..... 't zal oe meer oawerkomm'n da'j mill'n in de nach duur weer en wiend noar oew wark mut fiets'n.

"Goede morgen..., meneer Brok?.. is het niet?" "Joa mejuffrouw....Moi mejuffrouw," zear'e. "Hoe gaat het met je, bevalt het werken bij ons goed?" begon zee 't gesprek. "Prima.. meer as good mejuffrouw; en de baas hef mij vanmorg'n nog 'ezeg dat hee zeer content met mij was".

Meer, ik heb wal 'n klein probleem. Ik zol wa geern in Boorn will'n wonn'n.... dichter bieje 't fabriek. Dree keteer onderweg duur weer en wiend is nich aait een lolletje, um dan ok nog op tied op't wark te komm'n. En as mejuffrouw 'n hoes vuur mij hadd'n, kon ik wat meer in hoes wèèan en vuur de vrouw is dat ok wa meer dan welkom, want dan kaan'k thoes ok wat meer biejspring'n. Dat is met dat jonge grut van mij ok wal is neudig." Hee schrok eigenluk van zichzölm, toon hee dat allemoal 'ezeg harr. Want zo'n groot'n sprekker was héé now ok weer nich.

Mejuffrouw Maneschijn keek is eff'n noar Brok en dach deep noa. Dan..."Eens even zien. Als ik het wel heb gaat binnenkort een van onze medewerkers verhuizen van Borne naar Oldenzaal. Hij woont aan de Deldensestraat. Maar dat huis is niet

al te groot. Het is geschikt voor een gezin met hooguit vier kinderen." "Dat is dan prachtig. Want ik heb volgens mij precies veer keender. Veer jongs. Pracht kèèrls. Liekt allemoal op de va. Da's dik in orde. Wat zal mien Dien der bliej met weean.

Wanneer kaan'k der in?" Zee pakk'n de kuierdroad, dreejn 'n paar keer an de schieuw en begon te proat'n en of en too was ze stille um te luustern. Too zee 'n haak'n op 't apparaat leer, keek ze Brok an en zear: "Nou meneer Brok, ik kan u gelukkig maken, want inderdaad komt dat huis vrij, en wel spoedig. Over drie weken kunt u eventueel de sleutel bij mij halen." "Doar zin ik zeer content met en rekk'n der meer op dat de vrouw d'r ok good van te sprekk'n is," zear Brok.

En zo kon 't gebuur'n dat de familie Brok 'ne zet later in de rooje Lap (Deelnsestroat) kwam wonn'n. No harr mej. Maneschijn de gewoonte um noa verloop van tied bepaalde leu is op te zeuken. Kiek'n hoo of t'r met geet. En zo göng zee ok 'n keer de familie Brok bezeug'n um te kiek'n of de Brökskes good terecht e kommen wann'n.

Zee stapp'n vuur het bewuste hoes van de fietse en klopp'n op de vuurdeur. 'Ne bel hadd'n ze in dee tied nog nich. Doer'n nich zo lang of de duur ging lös en Brok stön in duur-opening met 'n heel'n trop niejsgierige jongs op klumpkes achter hum. "Dag meneer Brok. Hoe gaat het met u." "Dag mejuffrouw, komt erin; kriej koffie. En 't geet good met ons. Wie veult ons hier thoes."

Zo geleideluk kwamm'n d'r steeds meer jungskes niejsgierig um 'n hook hen kiek'n. Mej. Maneschijn tell'n d'r wa 'n stuk of achte. En ze leek'n ok nog allemoal op mekaar. Nou, nou meneer Brok wat een stel leuke jongens en wat lijken die allemoal op elkaar." Woarop Brok, trots as hee was, zear: "Joa joa en ze liekt op nog allemoal op de va. Dat bint al miene keender." O...o.... maar ik dacht dat u maar vier kinderen had", zei mej. Maneschijn. "Joa, joa, dat dach ik ok, meer aj goat verhuuz'n, dan weet ie pas hoovöl pruttel aj hebt."

Het 25-jarig priesterjubileum van pastoor Kemperman in 1928

Jurrie Haak en Anja Tanke

Een poosje geleden ontving ons bestuur post van het Historisch Archief Beckum. In de enveloppe treft de secretaris papieren uit 1928 aan die te maken hebben met het 25-jarig priesterjubileum van pastoor Kemperman uit Hertme. Wij vinden de inhoud zeker de moeite waard om af te drukken in ons blad en het maakte ons nieuwsgierig naar de persoon pastoor Kemperman.

Wie is pastoor Kemperman

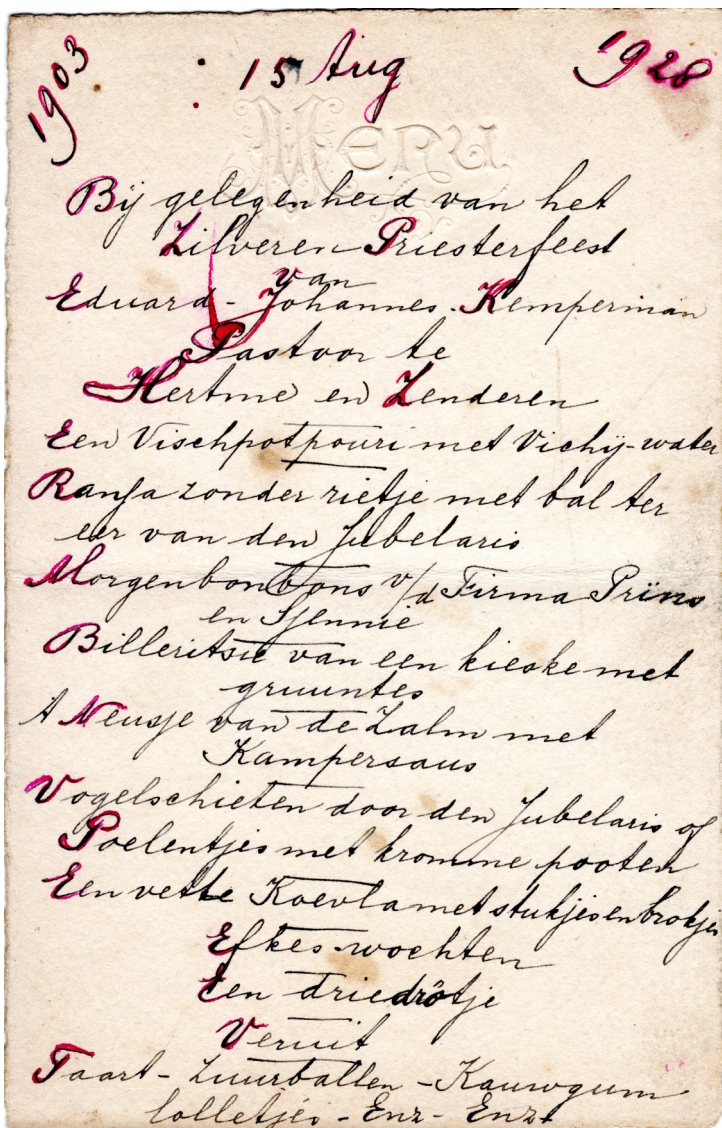
Eduardus Johannes Kemperman is een op 19 december 1878 geboren boerenzoon uit Sinderen bij Silvolde. Op 15 augustus 1903 wordt hij tot priester gewijd. Daarna is hij kapelaan, achtereenvolgens in Vinkeveen (1904), Renkum (1906) en Denekamp (1909). In 1919 volgt een benoeming tot pastoor in Frederiksoord en op 17 oktober 1924 komt hij naar de parochie Hertme en Zenderen¹.

Herder in Hertme

In korte tijd maakt de pastoor zich geliefd bij zijn parochianen, die hoofdzakelijk bestaat uit een boerenbevolking. Hij vraagt altijd belangstellend naar de veestapel. Dat doet hij in het Twents, weliswaar met een Gelders accent. Met andere woorden: de pastoor past uitstekend in zijn omgeving. Het Twents zal hij zich ongetwijfeld eigen hebben gemaakt in de periode dat hij in Denekamp kapelaan was.

Pastoor E.J. Kemperman

Fantasiemenu bij gelegenheid van het jubileum. In welke vorm en wanneer tijdens de feestelijkheden dit menu is gebruikt, is niet bekend. Het menu is ook bij de Heemkundegroep Hertme onbekend.

Bij de familie Homan houdt de pastoor varkens en hij is een fervent jager. Dit laatste brengt hem ook wel eens in de problemen. In 1928 wordt hem het genot van de jacht door het bisdom verboden, omdat de pastoor zijn ambt zou verwaarlozen. Hertme is te klein, wat wie heeft geklikt bij de bisschop? Het gebeurt wel eens dat de pastoor niet op tijd terug is voor de biecht, maar niemand heeft daar problemen mee. Een gezamenlijke actie van de Hertmese boeren en een brief van kastelein Liedenbaum zorgen ervoor dat de bisschop met de hand over het hart strijkt: de pastoor weer mag jagen.

De pastoor is graag onder de mensen. Hij houdt van kaarten en biljarten. De deur van de pastorie staat altijd open en koffie en een borrel staan dan klaar.

De jaren '20 zijn geen overvloedige tijden. De mensen hebben weinig te besteden. De pastoor vraagt bijna nooit om geld, is vrijgevig en zorgt goed voor zijn misdienaars. Met Sinterklaas krijgen zij een extraatje en bij bijzondere kerkelijke vieringen staat er voor hen na afloop een halve haan of een gebakken visje klaar in de keuken van de pastorie².

Vanuit zijn functie is de pastoor betrokken bij lokale initiatieven, zoals de oprichting van de afdeling Borne-Hertme van de A.B.T.B. en de Ziekteverzekering St. Stephanus, beiden in 1930. Kemperman vervult bij beide organisaties de functie van geestelijk adviseur.

Het 25-jarig jubileum

In augustus 1928 viert de pastoor zijn 25-jarig priesterjubileum in Hertme. De Borne-Courant doet uitgebreid verslag: *De feestelijkheden te Hertme bij gelegenheid van het 25-jarig priesterjubileum van den Zeer Eerw. Pastoor E.J. Kemperman hebben een echt gezellig verloop gehad. De blijde uittocht op den avond van den 14den augustus vormde een indrukwekkende beweging.*

Woensdagmorgen om half tien werd de H. mis opgedragen door den Zeer Eerw. jubilaris zelf, geassisteerd door de Zeer Eerw. heeren Pater Prior van het Carmelietenklooster te Zenderen en Pastoor Arends van Dokkum, terwijl een roerende feestpredicatie werd gehouden door den Zeer Eerw. heer Pater Sub. Prior der Carmelieten.

Na de mis werd de jubilaris gecompimenteerd door zijn parochianen en tal van vrienden buiten de parochie. Te 6 uur in den middag was er Plechtig Lof in de kerk der Paters-Carmelieten en daarna had de huldiging plaats in het verenigingsgebouw te Zenderen, waar door meerderen het woord werd gevoerd.

Donderdag 11 uur begon te Hertme het kinderfeest, waarvan het uitgebreid werkplan pas om 5 uur afgelopen was. Inmiddels was een begin gemaakt met ringsteken met karretjes en met fietsen. Voor elke groep waren er 14 deelnemers. Voor ringsteken met karretjes waren de prijswinnaars als volgt: 1. B. Oude Egberink 2. Th. Liedenaum 3. G. ter Haar en 4 H. Lucas. Voor ringsteken met fietsen: 1. W. Meijer 2. J. Boomkamp 3. G. Misdorp.

Al had het weer laat in den avond wat beter kunnen

zijn, toch had ons landelijke dorpje een druk bezoek en de parochianen van Hertme-Zenderen kunnen met tevredenheid ja zelfs met eenige trots op dit priesterfeest terugzien³.

Pastoor Kemperman overlijdt op 57-jarige leeftijd op 11 mei 1935 in het ziekenhuis te Hengelo⁴. Hij wordt begraven op het RK kerkhof van Hertme⁵.

Lied der Parochie.

(Wijze: „Limburg mijn vaderland“.)

Blijde klinkt ons feestelijk lied
Heden U ter eer
Priester Gods in eeuwigheid,
Priester van den Heer
Boven die der engelen toch
Is Uw waardigheid,
Wijl gij aan 's Heeren dienst
Gansch U hebt gewijd.

Vijf en twintig jaren reeds
Moogt Gij opwaarts gaan,
God neemt uit Uw handen toch
Daaglijks 't offer aan.
Strooien moogt Gij 't goede zaad
En Uw machtig woord
Op den zondaars weer
't Zalig hemeloord.

Met onz' wenschen zenden wij
Thans de bee omhoog,
Dat Gods rijkste zegening
U verzellen moog;
Dat Hij U vergelden mag
Al Uw vruchtbaar werk
En U eens kronen mag,
Priester van zijn Kerk.

Klink dan luid onz' vreugdezang
Herder, U ter eer,
Die U zilvren feesttij viert,
Priester van den Heer.
Zij Uw zilvren priesterkroon
Eens van stralend goud,
Tot God zijn glorie eens
Aan Uw oog ontvouwt.

FEESTLIED op het Zilveren Priesterfeest van den Zeer Eerw. Heer E. J. KEMPERMAN.

Pastoor van Hertme en Zenderen.

1903 15 Augustus 1928

(Wijze: „Aan U, o Koning der eeuwen“.)

Van daag gaan onze gedachten
Heen naar dien blijden dag,
Die voor Gods altaartrede
U 't eerst als priester zag
God schonk U zijnen zegen
En offervaardigheid;
Gij breekt het Brood des Levens:
Priester Gods in eeuwigheid.

En na dien schoonen morgen
Vergleden dag na dag
Veel jaren vol van zorgen
En herderlijk gezag.
~~Maar ied'ren dag, die daagde~~
Hebt Gij den Heer gewijd
Een offer, dat behaagde:
Priester Gods in eeuwigheid.

Moogt Gij nog vele jaren
Tot 's Heeren altaar gaan
En op dien nieuwen Kruisberg
Met Christus offrend staan.
Zijn rijke offerzegen,
Hij dale wijd en zijd
Op al Uw levenswegen:
Priester Gods in eeuwigheid.

En op Uw zilv'ren feesttij
Klink' luid ons dankend lied
God voere Herder en kudde
Naar 't zaligend verschiet
God zegen't al Uw wenschen
God, die Uw jeugd verblijdt
Eens in Uw Gouden glorie:
Priester Gods in eeuwigheid.

Verantwoording

1. www.delpher.nl De Tijd : godsdienstig-staatskundig dagblad, 14-05-1935
2. De tekst is ontleend aan de website www.heemkundegroepertme.nl
3. Borne-Courant 18-08-1928.
4. Zie noot nr. 1.
5. Zie noot nr. 2.

Meer informatie over pastoor Kemperman is te lezen op de website van de Heemkundegroep Hertme.

Feestelijke opening Historisch Informatie Punt in de bibliotheek

Bertie Velthuis

Onder grote belangstelling van ruim 50 genodigden werd vrijdag 28 maart het Historisch Informatie Punt (HIP) op de bovenverdieping van de bibliotheek feestelijk geopend.

Een groep van vijftien leden van de Heemkundevereniging Borne heeft zich de afgelopen vijf jaar ingezet om een grote hoeveelheid historisch materiaal te archiveren en toegankelijk te maken voor het publiek. Martin Thiehatten vertelde, als woordvoerder van de werkgroep, dat het HIP nu zo'n 80.000 krantenartikelen, duizenden foto's, meer dan 600 boeken, honderden bidprentjes, vele oude documenten en films beheert. Dit alles zit achter gesloten deuren en is in te zien op dinsdag- en woensdagochtend als de vrijwilligers aanwezig zijn.

Voorzitter Frans Nijkamp roemde de uitstekende samenwerking met de gemeente, de Rabobank en het Kulturhus, maar speciaal de leden van de vereniging die het hebben waargemaakt. Het project past helemaal bij de doelstelling van de vereniging. Burgemeester Rob Welten had alle lof voor het project en roemde het geheel als een voorbeeld van een initiatief uit de samenleving waarbij de overheid faciliteert en een bescheiden rol heeft. Hij vroeg verder aandacht voor het gebruik van de social media, waarmee de historische informatie kan worden gehaald en gedeeld.

Frank Droste ging in op de positieve rol in deze van het Kulturhus.

Als afsluiting van de officiële opening van het HIP werden de kasten geopend, waarna één van de historische films in het archief, afkomstig van de Rabobank, werd vertoond.

Voor de leden van onze evereniging, maar ook voor ieder andere geïnteresseerde, biedt het HIP op de openingstijden, op dinsdag- en woensdagochtend

van 10 tot 12 uur, ondersteuning aan bij het zoeken naar historische informatie en bij het opzetten van een familiestamboom.

Mocht men op deze tijden moeilijk kunnen, dan kan met de werkgroep een afspraak worden gemaakt voor een ander moment. Dan kan via een e-mail naar archieff@heemkundeborne.nl of via een telefoonje met 074-2663116 of 074-2664772.

Mocht u historisch materiaal zoals boeken, foto's, bidprentjes of andere spullen thuis kwijt willen, dan neemt de archiefgroep dat graag van u over. Daardoor wordt het voor de toekomst behouden en is het als informatiebron voor anderen beschikbaar.

*Gezelligheid tijdens de opening van het HIP
Foto: Bart Hogeweg*

Uitgestelde fietstocht van Open monumentendag 2013

Bertie Velthuis

Op 24 mei werd de fietstocht van de Open Monumenten Dag 2013 gehouden, die toen, 14 september, door het slechte weer geen doorgang kon vinden. Het thema was macht en pracht van water, adel en kerk.

De fietstocht, onder leiding van Martin Thiehatten, trok mede door het mooie weer veel belangstelling. De groep van 42 deelnemers, waarvan diverse uit Hengelo, trok als een lint van ruim 60 meter door de Borne, Hertme en Zenderen. Bij de diverse stops

werden verhalen verteld. Na 17 km en 3 uur, waarvan een ½ uur koffiepauze, was iedereen weer voldaan terug. Te verwachten is, dat zich uit deze groep weer nieuwe leden gaan aanmelden.

Kistn-Jan

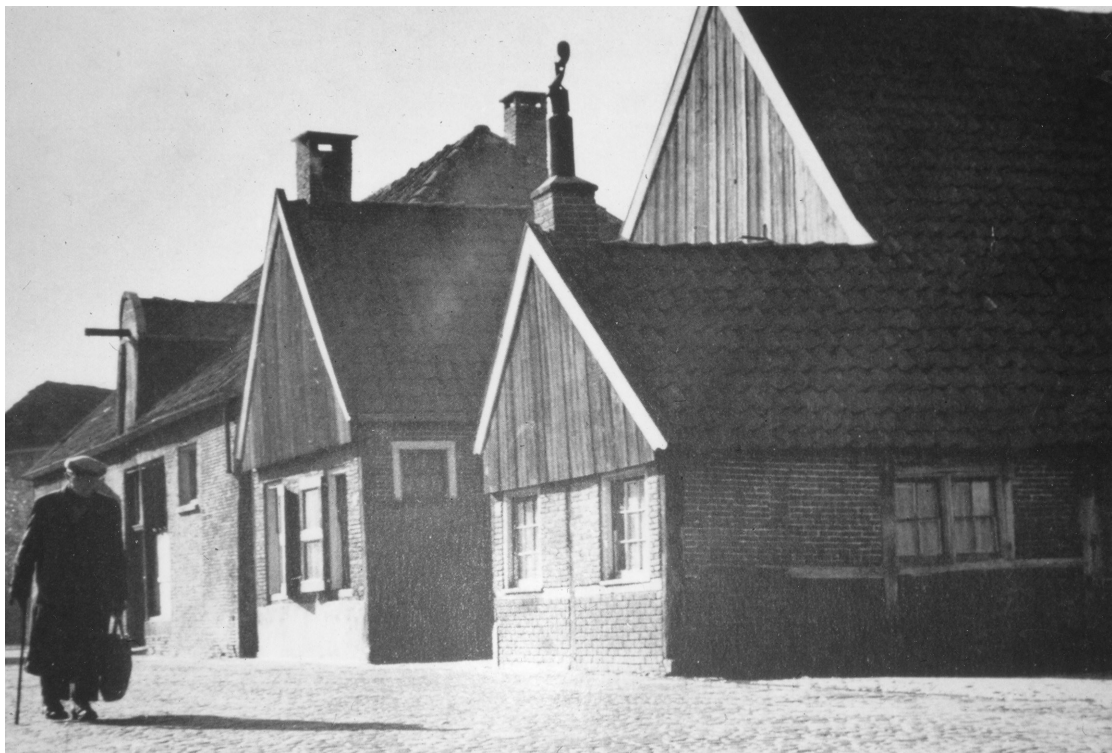
Gé Nijkamp

*Soms op weg naar school – zag ik hem lang geleden uit de TET-bus stappen:
man met boodschappentas, in vale regenjas tot bijna op de grond,
de winterdag beenkappen om, altijd druppel aan de neus. Ik vond
hem wel wat vreemd, maar voor 't kind van toen was veel nog niet te snappen.*

*Wat later beende hij ons dorp uit, gebogen gestalte over de Hoge Brug,
verdween tussen korenvelden waar nu de Stroom Esch-huizen staan,
naar Hertme of Saasveld waar die dag z'n ventersroute langs zou gaan,
koffer met koopwaar bij bekenden achtergelaten haalde hij eerst terug.*

*Hij was een man alleen en huisde eenzaam in een Enschede's logement,
zijn handeltje bestond uit wasknijpers, schoenveters en mottenballen,
veiligheidsspelden en ander goed dat de huisvrouw zou bevallen;
kleine koopwaar en zaakjes die 'n kind van deze tijd vaak niet meer kent.*

*De avond viel als hij in de vale schemer bij de halte van de bus zou staan,
hij leek kleiner nu, moeizamer zijn tred, nog gebogener zijn smalle rug.
Tijd, meedogenloze tijd gaat door, op 'n dag zagen we hem niet meer terug;
straatbeeld veranderde, kleine zelfstandigen als hij zijn voorgoed gegaan.*

Kistn-Jan gefotografeerd op de Koppelsbrink

Noot

Meer over Kistn-Jan is te lezen in *De Melbuuln van Nazareth*, geschreven door Leo Leurink. Uitgegeven door Heemkundevereniging Bussemakerhuis Borne, 2012.

In het gedicht *Volk an de deur* van Jan Kleinman, opgenomen in de bundel *Streuizaand*, worden diverse personen genoemd die via verkoop aan de deur voorzien in hun levensonderhoud. Hierin wordt verteld over Kistn-Jan dat zijn persoonlijke hygiëne slecht was. Gé wil graag benadrukken dat hij Kistn-Jan niet zo gekend heeft, hij was zelfs erg schoon op zichzelf.

Heemkunde en genealogie

Ton Boswerger

Beste lezer. Eindelijk was het dan zo ver! De dag waar we reikhalzend naar hadden uitgekeken. In maart 2009 was het allemaal begonnen en nu, precies op de maand af vijf jaar later, konden we ons eerste lustrum vieren met een feestelijke opening van het Historisch Informatie Punt op de eerste verdieping van de bibliotheek. Een paar mooie toespraken waaronder die van onze burgemeester, een perfecte catering, alle zeventien medewerk(st)ers van het archief in het zondagse pak en een mooi moment toen met trots en voldoening de archiefkasten met feestelijk vertoon werden geopend. Daarmee werd de aanwezigen een blik gegund in de collectie van het HIP: boeken, tijdschriften, krantenknipsels, bidprentjes en nog veel meer interessant archiefmateriaal. En dat was nog lang niet alles. Van de RABO-Bank hebben wij al hun historische films over Borne gekregen. Eén daarvan werd die middag door middel van de eveneens door hen geschonken nostalgische filmprojector vertoond en door een ieder zeer gewaardeerd. Ouderdom of nostalgie? Het zoemend geluid van zo'n projector klinkt je toch als muziek in de oren! Verder trokken ook de op alle vier computers vertoonde oude foto's veel belangstelling. Uiteraard zullen de leden van de Heemkundevereniging Borne hier in de toekomst nog veel meer van horen en zien.

Bij één van de toespraken kwam het onderwerp familiegeschiedenis aan de orde. Een heerlijk onderwerp waar je, als je er eenmaal aan begonnen bent, slechts met zeer veel inspanning weer van af kunt komen. En als amateurgenealoog luister je dan op zo'n gezellige vrijdagmiddag met nog meer dan gemiddelde belangstelling naar hetgeen er op dat moment over genealogie gezegd wordt. In het kort kwam het er op neer dat de onderzoeker na ongeveer vier generaties tot de ontdekking kwam dat zijn voorouders smokkelaars waren geweest. Geweldig, dacht ik toen. En ik werd tegelijkertijd een beetje genealogisch jaloers. Want dat verdere onderzoek naar smokkelaars in de familie van de spreker zou prachtige verhalen kunnen opleveren. Mijn voorouders gingen bij mijn weten als godvruchtige boeren elke zondag braaf naar de kerk en daar vind je helaas weinig van terug in de archieven. Maar over smokkelaars in dit geval en ook over mensen, die ooit buiten het potje hebben geplast, is vaak veel meer te vinden. Overlevering binnen de familie, op internet, misschien bij ons in het HIP maar ook in de Oud Rechterlijke Archieven [ORA] waar je bij de Civiele en Criminele Rechtspraak bij het Historisch Centrum Overijssel in Zwolle ongetwijfeld nog wel meer smeuïge familieverhalen zult kunnen aantreffen. Kijk hiervoor bijvoorbeeld maar eens op www.archieven.nl. En daarom, beste lezer, vond ik het eerlijk gezegd een beetje jammer dat genoemde spreker met zijn onderzoek gestopt is, juist op het moment waarop het interessant dreigde te worden. Goed, hij komt mogelijk nog eens tot inkeer.

lets heel anders maar eigenlijk toch ook weer niet. Op welke manieren kun je genealogie als hobby gaan beoefenen? Simpel; door gewoon te beginnen. Beginnen bij jezelf en aan ouders en grootouders even het trouwboekje ter inzage vragen. Je noteert hun gegevens en je gaat daarna zover mogelijk van vader op vader terug in de tijd (www.wiewaswie.nl) totdat je ongeveer in 1800 niet meer verder komt.

De burgerlijke standgegevens zijn in Nederland als volgt digitaal beschikbaar: geboorte na 100 jaar, huwelijk na 75 jaar en overlijden na 50 jaar. Via de kerkboeken ga je dan nog verder terug tot 1750-1700-1650? De via deze mannelijke stamreeks uiteindelijk gevonden man is op dat moment de stamvader van jouw familie. Las dan een korte pauze in om jezelf met het resultaat te feliciteren en ga dan vanaf die man met zijn brers en zussen weer terug naar het heden. Doe je dat alleen met de mannelijke naamdragers dan ben je bezig met een genealogie (stamboom). Doe je dat uitgebreider met alle (dus ook vrouwelijke) nakomelingen dan komt daar uiteindelijk een parenteel uit. Die keuze is aan jou. Heb je wat minder tijd dan zou je ook een kwartierstaat kunnen maken. Van jou en jouw broers en zussen steeds de ouders en dat betekent dus 2 ouders, 4 grootouders, 8 overgrootouders enz. Je zult dan ontdekken dat het bij de ene tak soms veel eenvoudiger is om terug in de tijd te zoeken dan bij de andere. Kijk voor de uitvoer van een kwartierstaat nog maar eens in *Boorn & Boerschop* op bladzijde 30 van nummer 3-2013.

Bij het beoefenen van deze zinvolle vrijetijdsbesteding kun je tegenwoordig veel vanuit je luie stoel uitzoeken. Je hoeft er de deur nog nauwelijks voor uit. Google voor alle zekerheid ook eens op je eigen achternaam in combinatie met het woord stamboom of genealogie. Misschien heeft iemand anders zich al eens met jouw familienaam beziggehouden. Internet is een bijna dagelijks groeiende bron van familie-informatie en je zult er lichamelijk op deze manier niet erg lui van worden. Wil je toch wat beweging en ga je op zoek naar een andere bron voor gegevens over jouw voorouders dan is een bezoek aan de plaatselijke begraafplaats aan te raden.

Altijd aangenaam vertoeven, vaak heel mooi aangelegd en meestal een oase van rust om eens ontspannen te genieten van rustiek grafwerk of andere soms monumentale begraafornamenten. Grafstenen van hardsteen, marmer en graniet wisselen elkaar in willekeurige vormen en afmetingen voortdurend af en doen je bij het zien van bekende namen weer terugdenken aan vervlogen tijden en herinneringen. Op de begraafplaats in Borne vind je bijvoorbeeld de Calvarieberg en een klokkenstoel. Interessant om daar zo maar eens een keer naar toe te wandelen. Ook als er geen familie of bekenden van jou begraven liggen. En als je nog wat meer met de neus naar de grond loopt kun je een mooie verschrijving tegenkomen. Kijk maar naar een gedeelte van de foto van onderstaande grafsteen.

Ik blijf nog even bij de Bornse begraafplaats. Wanneer je na verloop van tijd van familieleden veel gegevens hebt verzameld en gekoppeld met hun namen, burgerlijke stand-gegevens en beroep(en) dan heb je het zogenaamde "familieskelet". Oftewel het geraamte voor de familiegeschiedenis waar omheen dan nog het vlees (de aankleding van het familieverhaal middels foto's en verdere wetenswaardigheden) op de genealogische botten aangebracht dient te worden.

Beste lezer; de leden van het HIP wensen je veel succes met dit alles toe en wij willen je bij jouw onderzoek met de vele middelen, waarover wij inmiddels beschikken, graag behulpzaam zijn.

En we zijn er van overtuigd dat we je op die dinsdag - of woensdagmorgen ook dan nog steeds een heerlijk kopje koffie kunnen en mogen aanbieden. En weet je nog dat je ons ook kunt bereiken via archieff@heemkundeborne.nl?

**EN ONZE LIEVE MOEDER, GROOT.
OVERGROOT. EN BEDOVERGROOTMOEDER**

Belgische vluchtelingen in Borne

Jan F. Deckwitz

Onderstaande foto, met hierop drie kinderen afgebeeld, was de aanleiding tot een onderzoek naar het verblijf van Belgische vluchtelingen in Borne. De foto kreeg ik van Jaap Grootenboer ter inzage en hij vertelde mij dat het jongetje links Jacob van Gelder was, het meisje rechts zijn halfzusje Roza en het ventje in het midden een Belgisch vluchtelingetje. Het is bekend dat Jacob van Gelder in 1917 is geboren en zijn zusje Roza in 1909. De foto moet omstreeks 1924 zijn genomen. Het ventje in het midden schat ik zo'n 2 á 3 jaar oud. Het is nauwelijks voorstelbaar dat hier sprake is van een Belgische vluchteling.

Afgezien van het voorgaande bleef de mededeling van de Belgische vluchteling bij mij hangen en via het internet werd mij snel duidelijk dat in de eerste maanden van 1914 Nederland overstroomd werd met vluchtelingen uit België. De vraag naar Belgische vluchtelingen in Borne was snel gesteld en ik was nieuwsgierig genoeg om hiernaar een onderzoek in te stellen.

Aanleiding tot de eerste wereldoorlog

De directe aanleiding tot de Eerste Wereldoorlog was de moord op Franz Ferdinand en zijn echtgenote Sophie van Oostenrijk op 28 juni 1914 in Sarajevo. Standpuntsverschillen en stellingname in de verschillende landen kwamen steeds duidelijker naar voren. Zo stelde Oostenrijk op 23 juli aan Servië een ultimatum. Duitsland verklaart Oostenrijk te steunen, Oostenrijk verklaart Servië de oorlog, Rusland verklaart Oostenrijk en Duitsland de oorlog, Frankrijk steunt Rusland.

Op 4 augustus 1914 valt Duitsland België binnen om Frankrijk aan te kunnen te vallen. Engeland steunt Frankrijk en verklaart Duitsland de oorlog. België stelde zich aanvankelijk neutraal op en wilde Duitsland geen vrije doortocht naar Frankrijk verlenen, maar door de Duitse inval moest het land zich verdedigen. Duitsland gebruikte hierbij grof geweld: zo werd in enkele dagen Luik totaal verwoest. Ook de lokale bevolking werd grof misbruikt. Vele Belgen vluchtten naar Limburg in Nederland. De tegenstand van de Belgen was groot, waardoor de Duitsers werden opgehouden. Antwerpen was een belangrijke aanvoerhaven en begin oktober planden de Duitsers hier een bombardement. De bevolking werd gewaarschuwd en vele Belgen vluchtten weg. Op 7 oktober 1914 vond een groot bombardement op Antwerpen plaats. In een enkele week naderde het aantal Belgische vluchtelingen in Nederland het miljoen.

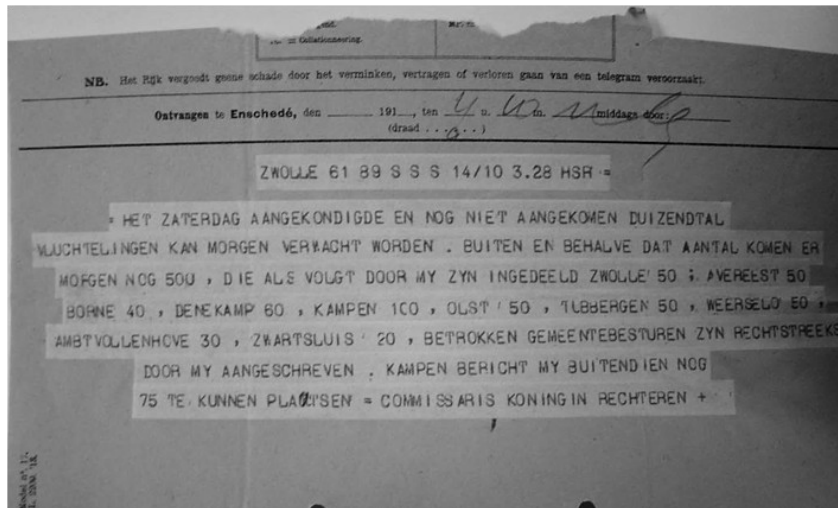
Hulporganisaties in Nederland

De hulpverlening was, zoals gebruikelijk in die tijd, particulier initiatief. De overheid had slechts een coördinerende functie. Het grote aantal vluchtelingen vroeg echter om een grootse aanpak en zo ontstond er een landelijke coördinatie vanuit Amsterdam. De vluchtelingen konden, ook om militaire redenen, niet in de grensprovincies blijven en werden daarom over geheel Nederland verspreid. Alle provinciale staten stelden hun eigen commissies in, waarbij de Commissaris van de Koningin een coördinerende taak had. Binnen enkele dagen moesten duizenden vluchtelingen worden ondergebracht. Vanuit de provinciale staten werden gemeenten aangeschreven om hulp te bieden. Ook de burgemeester van Borne kreeg het verzoek om hulp te bieden.

Een plaatselijke commissie in Borne

In Borne wordt op 10 oktober 1914 een "Comité voor Belgische Vluchtelingen" ingesteld. In dit comité hebben zitting: burgemeester van Bönninghausen, kapelaan ter Riele, dominee Goedhart,

dominee De Holl, B.A. Metz, J.C. Knuij en Jacob Spanjaard. Er moet snel gehandeld worden, want op dezelfde dag ontvangt de burgemeester een telegram van de Commissaris van de Koningin van Overijssel, dat op korte termijn 40 Belgische vluchtelingen zijn te verwachten. Alhoewel in de Bornse Courant een oproep aan de ingezetenen van Borne is gedaan om vluchtelingen op te nemen, blijven reacties in eerste instantie uit. Het St. Josephgebouw aan de Ennekerdijk wordt in gereedheid gebracht voor de opvang. Stro wordt hier aangevoerd en de firma Spanjaard stelt 200 dekens ter beschikking. Het gebouw van Christelijke Belangen wordt ingericht als eetlocatie.

Op 4 oktober 1914 werd bovenstaand telegram door de Commissaris van de koningin verstuurd naar alle burgemeesters van gemeenten in Overijssel. Borne kan op grond van deze mededeling 40 vluchtelingen verwachten.

Intocht en opvang

Zondag 11 oktober wordt onder de Bornse bevolking een collecte gehouden die fl. 42,73 opbrengt. Vanuit de gemeenten en bedrijfsleven was een bedrag van fl. 400,00 ter beschikking gesteld. In de nacht van vrijdag 16 oktober komt om 03:30 u. een trein met vluchtelingen in Borne aan. De burgemeester is hier aanwezig en onder toezicht van een nieuwsgierige Bornse bevolking gaat men in optocht naar de Ennekerdijk. Op zondag 18 oktober is er een speciale kerkdienst waarbij alle vluchtelingen aanwezig zijn. In de na-

middag geeft de Bornse Harmonie een concert. Tot slot wordt hier het lied van "de Vlaamse leeuw" gespeeld, dat door de Belgen zeer op prijs wordt gesteld.

Donderdag 5 november vertrekken er 23 vluchtelingen uit Borne om de situatie in en rond Antwerpen in ogenschouw te nemen om zo mogelijk snel naar België terug te kunnen keren. Teruggekomen wordt gemeld dat de situatie niet bepaald rooskleurig is. Antwerpen en dorpen in de omgeving liggen grotendeels in puin, de voorzieningen zijn er slecht. De teruggekeerde Belgen vinden het raadzaam voorlopig in Borne te blijven. In de Bornse Courant van 28 november is een mededeling van de Belgische vluchtelingen opgenomen: er wordt gememoreerd dat ze "Borne schilderachtig en rustig vinden, waar ze te midden van ener gulhartige, vrijgevige, kunstminnende en herbergzame bevolking mogen toen."

Op 10 december 1914 zijn er nog 68 vluchtelingen in Borne aanwezig, 24 mannen, 26 vrouwen en 18 kinderen. Diezelfde dag vertrekt er een vrouw naar Antwerpen om te pogen het haar toekomstige geld op te halen: haar man is militair!

Het plaatselijk comité houdt zich vooral bezig met het verzamelen van kleding en schoeisel. Daarnaast verdeelt zij de gelden die de overheid zegt te vergoeden: deze vergoeding was per week voor een man f 4.-; voor een vrouw f 3,50 en voor een kind van 10 t/m 14 jaar f 2,80; voor een kind van 5 t/m 9 jaar f 2,10 en voor een kind jonger dan 5 jaar f 1,-. Met een kaartsysteem wordt dit nauwkeurig bijgehouden. Soms moest iets extra's worden uitgekeerd, bijvoorbeeld in verband met versterkende middelen of "omdat de levensstandaard van de vluchtelingen iets boven het gemiddelde lag". Vooral naar schoeisel is veel vraag. Voor zover men tekortkomt, wendt het plaatselijk comité zich tot de

**Oproep tot steun
aan Belgische Vluchtelingen.**

Nu in het geheele land allerlei menschen zich inspannen, om ongelukkige slachtoffers van den oorlog te hulp te komen, meenen ondergeteekenden, dat ook BORNE niet achter moet blijven, om tenminste eenige verlichting te brengen in het lot van duizenden vluchtelingen, die uit België een toevlucht gezocht en gevonden hebben op onzen vaderlandschen bodem. Zij zijn van *alles* beroofd en hebben dus *alles* noodig.

Wij doen
een beroep op de burgers van Borne,

om tenminste iets, hetzij dan geld of kleeven voor deze menschen af te zonderen. Misschien is het laatste nog noodiger dan het eerste.

Voor het verzamelen van kleeven heeft zich een dames-comité gevormd, dat weldra ook bij U zal aankloppen, en dat van datgene, hetgeen wordt bijeengebracht, een gedeelte zal afzonderen voor mogelijke behoeftigen hier ter plaatse.

Wat de giften in geld aangaat, wij hopen dat weisigen zich aan deze zaak zullen ootrekken. Wij stellen ook de geringste gave op prijs, opdat een ieder gelegenheid hebbe, van zijn medelijden met deze rampzaligen blij te geven.

F. J. DE HOLL.
J. C. M. B. KNUIF.
A. VAN DER WIJK.

Ook de burgers van Borne zetten zich in voor hulp aan de vluchtelingen getuige deze oproep.

secretaris van de provinciale commissie, de heer Mr. Dr. G. A. Lasonder die vanuit Enschede opereert. In de loop van tijd vertrekken er regelmatig één of meer Belgen om de situatie in Antwerpen en omgeving zelf in ogenschouw te nemen. Op 12 november vertrekken er 28. Teruggekeerde vluchtelingen scheppen een beeld van de situatie op grond waarvan ze besluiten in Borne te blijven. Op 12 december zijn er hier nog steeds 68 vluchtelingen.

Op 16 januari 1915 krijgen zeven vluchtelingen werk op de fabriek der N.V. Stoomspinnerijen en Weverijen, v.h. S.J. Spanjaard, op 23 januari volgen nogmaals drie mannen die hier gaan werken.

In de zomer wordt de situatie nijpend en wordt de bevolking gemaand om vluchtelingen in huis op te nemen. Het St. Josephgebouw en het gebouw voor Christelijke Belangen kunnen niet langer beschikbaar blijven als onderkomen voor de vluchtelingen. Op 31 maart 1916 zijn er nog steeds 27 Belgische vluchtelingen in Borne.

Emigratie naar Amerika

De vluchtelingenstroom is ook bekend in Amerika. Verschillende staten zijn hier bezig het land te ontwikkelen. Zo is er de "Southern Settlement and Development Organisation" in Baltimore die gegadigden zoekt voor ontwikkeling van land- en tuinbouw en doen omstreeks half januari 1915 een beroep op Belgische vluchtelingen in Nederland om zich in Amerika te vestigen. Het aanbod is aantrekkelijk: de overtocht wordt betaald, een compleet ingerichte 4- of 5-kamerwoning met 40 acres grond (1 acre is ca. 0,5 ha=500 m²) is ter beschikking, ook etenswaren voor 6 maanden, een paard, een koe, twee varkens, 12 kippen, landbouwwerktuigen en zuiver drinkwater. Een station voor afvoer van producten ligt binnen 3 miles (ca. 5,5 km) en een school en een RK-kerk is aanwezig. Het eerste jaar behoeft geen terugbetaling te worden gedaan, de volgende jaren wordt 1/20 deel per jaar afgelost wat neer komt op ca. 100-150 dollar per jaar. In de oorlogsjaren 1915-

De meeste Belgische vluchtelingen kwamen zonder persoonlijke bezittingen naar Nederland. Een enkeling had wat extra kleding bij zich. Hierboven een rij wachtenden bij de douane van de Belgisch-Nederlandse grens.

1917 vertrekken er ca. 80 vluchtelingen naar de USA.

Geboorten en overlijden

Op 24 december 1914 wordt een jongen in een Belgisch gezin geboren, genaamd Guilielmus (achternaam onbekend!). In de Borne Courant van 16 januari 1915 wordt aangegeven dat een Belgische vluchteling is overleden, t.w. de 31-jarige (ongehuwde) Maria Anna Mijs. Op 6 maart 1915 overlijdt haar moeder, de 61-jarige Clementina Maria Vercammen, echtgenote van Dominicus Ludovicus Mijs. Op zaterdag 30 januari overlijdt de nog geen twee jaar oude Julien Marie van Malderen. Op 1 mei 1915 overlijdt de nog ongehuwde 33-jarige Jeanette Tuijaerts. In de Borne Courant, wordt nog tweemaal een geboorte van een Belgische vluchteling gemeld, t.w. omstreeks 24 april 1915 Albert Isedore van Campenhout, de tweede is niet bij naam bekend.

Opmerkelijk: geen informatie te vinden

De informatie zoals hiervoor gegeven komt hoofdzakelijk uit de plaatselijke pers, de Borne Courant en Het Hengelosch Dagblad.

Uiteraard zijn de archieven van gemeente Borne, de provincie Overijssel en het Rijksarchief in Den Haag geraadpleegd voor nadere informatie. In geen van de archieven was een registratie of kaartstelsel te vinden waarop namen, adressen van herkomst van de Belgische vluchtelingen in Borne zijn vermeld. In het verhaal wordt melding gemaakt van vluchtelingen die bij de NV Spanjaard tewerk werden gesteld: ook in het Spanjaard-archief is hierover niets teruggevonden.

Ook van de in Borne geboren Belgische kinderen is geen registratie teruggevonden (ik vraag mij af wat er gebeurt, als een in Borne geboren Belgische vluchteling een geboortebewijs opvraagt!). Zo is ook niets terug te vinden over hier overleden vluchtelingen en hun begraafplaatsen.

Bij het vooronderzoek werd al geconstateerd dat de archieven weinig zouden opleveren. De auteur van dit artikel heeft op 9 maart 2009 een oproep geplaatst in de Borne Courant voor aanvullende informatie. Drie reactie kwamen binnen: een dame (91 jaar oud) geboren en getogen in Weerselo die iets wist over vluchtelingen aldaar, een dame die verwees naar haar moeder die nog het een en ander zou weten: achteraf bleek dit weinig concreet. De heer J. Kroeze, wist me te vertellen dat op de bovenverdieping van het woonhuis achter "De Harmonie" een Belgisch gezin heeft gewoond. Namen waren niet bij hem bekend.

Boerderijen komen tot leven Een overzicht van het ontstaan van een tentoonstelling

Annemie Mulders-Gordijn

Wartoe een idee bij het Historisch Informatie Punt in het Kulturhus kan leiden, heeft u kunnen ervaren bij de tentoonstelling in het Dijkhuis, de bibliotheek en een winkel aan de Nieuwe Kerkstraat. Martin Thiehatten kwam op het idee om een tentoonstelling te organiseren over oude boerderijen in en rond Borne. Hij formeerde een groep waarin behalve hijzelf ook Piet Harder, Gerrit van Wezel, Leo Congert en Annemie Mulders-Gordijn deelnamen. De taakverdeling binnen de groep was ook snel klaar: Martin voorzitter en notulist bij de vergaderingen, Piet zorgde voor de materialen als foto's, Gerrit introduceerde Annemie bij diverse mensen en Leo is de man van de fotobewerking. Voor het gemak van het lezen noem ik steeds alleen de voornamen van de groepsleden in dit verhaal.

Het begin

De werkzaamheden begonnen: eerst een inventaris van boerderijen. Frits van Capelleveen had een prachtig archief opgebouwd van oude, nu verdwenen boerderijen en nog bestaande boerderijen. Van zijn vrouw kreeg de werkgroep een aantal kratten waarin dat hele archief was opgeslagen. Annemie nam in eerste instantie de taak op zich om boerderijen te selecteren. Nu had Frits van Capelleveen boerderijen uit heel Twente verzameld, maar de insteek van de werkgroep waren de Bornse, Zenderense en boerderijen uit Hertme. Natuurlijk moesten de grote boerderijen, of de oudste boerderijen rondom Borne genoemd worden. Iedere 14 dagen kwam de groep bij elkaar en werd de voortgang besproken.

Gerrit van Wezel was een aanwinst, wie wist nu niet wie Gerrit was en Gerrit kende bijna heel Borne. Annemie zou de teksten schrijven, dus voor haar was het zaak dat zij iemand had die haar kon introduceren. Annemie is niet geboren in Twente, heeft geen Twentse tongval. Gerrit stond paraat: hij belde mensen, ging mee en legde uit wat de bedoeling was. Zo kwam het tweetal bij heel wat bewoners van vooral verdwenen boerderijen terecht. Annemie verstaat gelukkig wel Twents. Bij alle bezoeken lukte het om dierbare foto's en andere materialen mee te krijgen om door Leo te laten fotograferen. Natuurlijk werden die kostbare familiefoto's en materialen als aktes, bidprentjes enz. zo snel mogelijk teruggebracht. Annemie had voortdurend een voorbeeld van wat de bedoeling was, bij zich. Een paneel was afgebeeld met een foto van het erve en foto's van bewoners erop geplakt.

EXPOSITIE
Boerderijen komen tot leven
Er zijn 3 expositie locaties ingericht met prachtige foto's-pentekeningen en verhalen over de boerenerven

Dijkhuis	Kulturhus	Nieuwe Kerkstraat 7
Erve Aalderink Meijer	Erve Beerthuis	Erve Weleman
Erve Damveld	Erve Blenke	Erve Groothuys
Erve de Zelker	Erve Greve-ten Dam	Erve Wissink
Erve Diepenmaat	Erve Rabo Schele	Erve Wolthoes
Erve Hondenborg	Erve Scholten	Erve Mösselboer
Erve Kraalenbos		
Erve Knuufhölte		
Erve Leuwerink-Mulder		
Erve Misdorp		
Erve Stroomboer		
Erve de Meijershof		
Café Mol		

De locaties zijn opgesteld gedurende de openingsuren. De toegang is gratis, de Heemkundevereniging verwalkomt. U! Het pand aan de Nieuwe Kerkstraat 7 is geopend van 14.00 uur – 17.00 uur van Dinsdag t/m Zaterdag. Hier zijn ook de pentekeningen van Willem Peters te zien.

Heemkundevereniging Borne

In de Nieuwe Kerkstraat 7 is tevens een expositie "Kunst tussen de Erven" van Anita Welberg en Irma Dix te bewonderen.

Later kon Annemie het wel alleen af, zoveel mensen hadden toch wel in hun omgeving verteld wat de Heemkundegroep van plan was. Ook ging ze zelf fotograferen, dat scheelde tijd. Samen met Leo zijn ook wat gesprekken gevoerd. Soms werd eerst een afspraak gemaakt en kwam Annemie later bij de mensen voor hun verhaal en hun foto's. Ook leden van het HIP droegen hun steentje bij, als zij een boerderij wisten die mooi materiaal had, legden zij contact en kon geïnterviewd worden.

De verhalen

Ontroerende verhalen hoorden we. Verhalen over kinderen die bij kinderloze familieleden opgroeiden en later het bedrijf konden overnemen. Voor An-

niemie onvoorstelbaar. Gelukkig werd wel overal verteld dat de kinderen hun eigen ouders steeds bezochten. Later hoorde Annemie dat ook in andere delen van het land het soms gebruikelijk was dat een kind bij familieleden opgroeide om zo het bezit in de familie te houden.

Een vrouw vertelde dat haar moeder jong stierf en zij bij haar grootouders in huis kwam totdat vader hertrouwde. Haar oma had ook een jonggestorven kind. De haarvlecht van het kind en haar griffeldoos werd als een schat bewaard en geregeld even tevoorschijn gehaald. Na het hertrouwen van vader had zij als kind moeite met de nieuwe vrouw van vader, maar het bleek toch een aardige vrouw te zijn.

Bij het fotograferen in een gezin zei de bewoonster dat ze wel een oude foto had, maar niet wist wie erop stond. Bij vergelijking met een andere foto zag ze het ineens, het bleek een overgrootmoeder te zijn. Weer een mysterie opgelost.

In een ander huisgezin was een trouwfoto van ouders uit 1922. De foto was zo verbleekt dat amper te zien was hoe zij eruit zagen. Nu is Leo erg goed in fotobewerking en het is hem gelukt de foto zo te bewerken dat de figuren weer herkenbaar zijn. De foto is aan de bewoners gegeven die er wel heel blij mee zijn.

De voortgang

Leo en Annemie hadden veel contact met elkaar: materiaal werd gefotografeerd en op beide computers opgeslagen, de verhalen werden geschreven en op de bureaus kwamen stapels papieren te liggen. Soms werden vervolgafspraken gemaakt als een bezoek niet voldoende materiaal opleverde en de jongere familieleden van de bezochte boerderij doken vaak nog even in hun eigen foto's om die digitaal door te sturen.

Piet had uitgezocht welk materiaal goed was voor de panelen die geschikt waren voor de foto's en bestelde dat.

Leo en Annemie begonnen de geschikte foto's definitief uit te zoeken en te bewerken op de computer. Alles werd in mappen op de pc opgeslagen. Het werd kijken en nog eens kijken. Het werd tellen: hebben we genoeg materiaal? Moeten we nog naar mensen toe? Hebben we de dorpen Zenderen en Hertme wel genoeg aandacht gegeven? Het bleek dat we beslist nog naar de omgeving Hertme moesten. En zo gebeurde het: we vonden nog twee families bereid om materiaal te leveren.

Ook het bestuur zou in actie moeten komen. Besloten was al waar de tentoonstelling gehouden zou worden, een verdeling was ook al gemaakt. In het Dijkhuis komen 24 panelen te hangen: voor bewoners van het Dijkhuis moeten de panelen met foto's een feest van herkenning worden. Twaalf panelen

De expositieruimte in de Nieuwe Kerkstraat.

Foto: Bart Hogeweg

komen in de bibliotheek van het Kulturhus te hangen en 12 panelen in een leegstaande winkel in de Nieuwe Kerkstraat. De bezoekers kunnen zo ook een wandeling door Borne maken. Alle locaties worden kosteloos ter beschikking gesteld, een compliment voor de eigenaren van de betreffende panden. Daarnaast heeft Leo in de ruimte aan de Nieuwe Kerkstraat ook een tentoonstelling van de Borne tekenaar Willem Peters georganiseerd. De prenten zijn door mevrouw Annemiek Peters ter beschikking gesteld.

De afwerking

Leo en Annemie gaan aan de slag voor de definitieve vormgeving: foto's afdrukken, definitieve teksten schrijven en een concept paneel maken. De conceptpanelen worden eerst gefotografeerd en alle materiaal aan foto's weer in aparte mappen gestopt.

Dan moet geplakt worden: daar is hulp bij nodig. Jan Mulders komt helpen en ook Corrie Diepenbrug wil graag een steentje bijdragen. Dat opplakken gaat zo snel dat zowel Leo, Annemie en Jan versteld staan. In een dag, weliswaar van 's morgens 10 uur tot 's middags 6 uur zijn de helft van de panelen klaar. Op een tweede dag is de andere helft klaar, in minder tijd want de werkzaamheden zijn bekend en de werkwijze ook, en de panelen verdeeld tussen de locaties. Nu het opbouwen nog.

De opbouw

De winkel in de Nieuwe Kerkstraat is helemaal leeg. Er is geen elektriciteit aanwezig en de ruimte is volledig kaal. Er moeten schotten komen, doeken, licht, er moet iets voor een afstapje gemaakt worden enz. Gelukkig zijn veel helpende handjes in Bor-

Leo Congert presenteert de kalenders gevuld met pentekeningen van Willem Peters. Deze zijn te koop in de expositieruimte in de Nieuwe Kerkstraat. De opbrengst komt geheel ten goede aan het Maag Lever Darmfonds.

Foto: Dirk de Graaf

*De opening in Het Dijkhuis trekt veel belangstellenden.
Foto: Dirk de Graaf*

ne en ook zijn sponsors te vinden die de heemkundevereniging een warm hart toedragen. Schotten worden geleend van Go Planet, schildersbedrijf Huls verzorgt de afwerking van de schotten door vlies te plakken en eroverheen te schilderen. Stoelen komen van de Oude Kerk te Borne, die hebben nieuw meubilair gekregen. Xenos levert lampen tegen een advertentieprijs. Woonbeheer Borne stelt de ruimte en elektriciteit ter beschikking. De ruimte wordt een mooie tentoonstellingsruimte.

Anderen bouwen de rekken waar de panelen komen te hangen op en hangen de panelen op de juiste plaats. Kortom: een heel legerdje handen is aan het werk. Alles is op tijd klaar als de opening op 16 mei plaatsvindt. Opmerkelijk is dat tijdens de opbouw al mensen langskomen en soms zichzelf herkennen op een van de foto's: "Kijk, dat ben ik als jong meisje!"

In de Nieuwe Kerkstraat zijn ook pentekeningen van boerderijen gemaakt door Willem Peters te bewonderen. Twee kunstenaressen: Anita Welberg en Irma Dix, zijn bereid gevonden om kunstwerken ten toon te stellen. Ook staan twee poppen in Twentse bruidsdracht in de ruimte. Al met al een evenwichtig geheel.

Met tekeningen van Willem Peters heeft Leo Congert een kalender voor 2015 en 2016 gemaakt die voor € 8,- te koop is.

De opening van de tentoonstelling

Dan is het zover: 16 mei. De opening vindt plaats in het Dijkhuis en zo'n 100 mensen verzamelen zich in de hal. Aan de zijmuur zijn ijzeren rekken opgesteld waarop de panelen bevestigd zijn. Koffie en koekjes worden door het Dijkhuis verzorgd en als iedereen een plekje heeft gevonden, verwelkomt Frans Nij-

kamp, voorzitter van de Heemkundevereniging Borne, iedereen. Hij vertelt een en ander over de gang van zaken, het idee van de tentoonstelling en dat op vier plaatsen de tentoonstelling bezocht kan worden: Delden in het Zoutmuseum, daar hangen pentekeningen van Willem Peters. Het Dijkhuis zelf, het Kulturhus en in de Nieuwe Kerkstraat. Leo Congert krijgt het woord en hij vertelt aan de toehoorders hoe van begin af aan het verloop van de werkzaamheden is geweest. Ook bedankt hij alle sponsors. Anemie Mulders vertelt daarna wat haar bij het interviewen getroffen heeft. Ook zij bedankt de families voor hun gastvrijheid en hun bereidheid mee te werken.

Dan moet de openingshandeling plaats vinden. Omdat de Meiershof de oudste boerderij is heeft het bestuur Harry en Nel Rientjes gevraagd de tentoonstelling te openen doek een doek weg te trekken voor één van de panelen van de Meiershof. Gekleed in klederdracht kwijten zij zich goed van de taak. Daarna gaat het gezelschap naar de bibliotheek, zijn ook daar even en dan door naar de Nieuwe Kerkstraat. De bezoekers worden opgewacht met een slokje Bornse kruidenbitter.

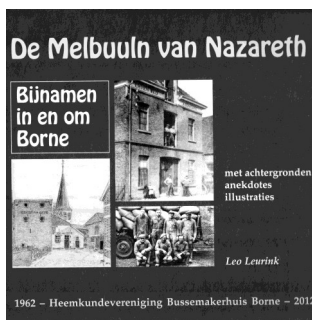
*Harry en Nel Rientjes verrichten de openingshandeling.
Foto: Dirk de Graaf*

Reacties

De reacties van de bezoekers zijn goed en vol lof. Velen vertellen dat zij beslist nog eens terugkomen om wat beter te kijken en nog eens te genieten van alle moois. De tentoonstelling kan nog bekeken worden tot eind juni. Bij het ter perse gaan van deze *Boorn & Boerschop* is nog niet bekend of de tentoonstelling verlengd zal worden en op welke locaties dat zal zijn.

Wat nog niet (of niet juist) in het bijnamenboek 'De Melbuuln van Nazareth' staat. (4)

Leo Leurink

Het leeuwendeel in deze 4e aflevering komt van mw. C. M. Kwint-Hänisch ten Cate via haar schrijven, genaamd: "Enige glossen bij Melbuuln van Nazareth". Een glosse -ik moest het opzoeken- is een oude (rechts)term, te definiëren als kanttekening, maar ook als een (stekelige) opmerking. Maar dat laatste is hier, naar ik aanneem, niet relevant. Mw. Kwint, is eigenaresse van landgoed Weleveld, waar een 50-tal erven onder vallen waarvan de boerderijnaam vaak ook als bijnaam bekend is. Zij reageerde op het, in oktober 2012, verschenen boek over bijnamen in en om Borne. De door haar ingebrachte aanvullingen en gemelde onjuistheden zijn, voor zo ver mogelijk door mij na getrokken. Onder meer bleek dat vastleggingen uit vroegere bronnen over o.a. bijnamen niet altijd juist, dan wel discutabel

zijn. Zoals ik in mijn nawoord in het bijnamenboek al opmerkte, ook niet zo verwonderlijk bij mondelinge overleveringen gedurende een reeks van jaren. Ook enkele gegevens door mij geventileerd uit vroegere schriftelijke bronnen, zo blijkt nu, zijn niet altijd juist verwoord. In dit artikel leest u daar meer over; zo ook over een toegezonden reactie van mw. Geesje ter Keurs, een der bewoners van de op Weleveld rustiek gelegen boerderij, annex pleisterplaats 'Rabo Scheele'. En aan het slot nog 'good old' Jaap Grootenboer, die inhaakt op de in het boek vermelde Bornse 'klopjes', veelal 'gezegend' met een bijnaam.

Niet 'het Weleveld', maar 'Weleveld'!!

Mw. Kwint, die me verraste met veel achtergrondinformatie over bijnamen van bewoners van dit eeuwenoude, nog steeds fraaie landgoed, wees me ook op de in het bijnamenboek, bij herhaling, onjuist geschreven benaming daarvan: "*Het is nooit het Weleveld, maar Weleveld of landgoed Weleveld. De oudst bekende eigenaar heet Godfried van Weleveld en niet Godfried van het Weleveld*". (Waarvan akte!)

Maar blijkbaar zit "het" diepgeworteld, want in de volksmond werd en wordt nog vaak van het Weleveld gesproken. Zelfs Gerard Lage Venterink, redacteur van de lezenswaardige rubriek 'Stad & Land' in de Twentse Courant Tubantia, schrijft in zijn artikel 'Toen en Nu', van 21 mei jl., over het Weleveld. Blijkbaar gaat het hier net als bij het Bornse Bussemakerhuis, dat door menigeen hardnekkig als Bussemaker(s)huis wordt uitgesproken dan wel geschreven. Maar nu verder met de glossen van mw. Kwint, waarbij de vermelde bladzijden verwijzen naar het bijnamenboek.

Blz. 13: Anboer: De boerderij aan de Bekkingvelderweg, eigendom van de familie Smit, is niet afgebroken, maar is geen boerderij meer. Anne-meijke oet 't Veld: Zij was niet de vrouw van B. Linthorst, maar getrouwd met een Grobbe, die jong gestorven is. Zij bleef achter met drie jonge kinderen en Kappert kwam er bij inwonen, als knecht? Later huwde zij met hem.

Blz. 23: 'n Bosker: Aannemende dat deze Jan Willem ter Keurs, de in 2012 overleden oud-wethouder is. Op oude kaarten wordt de boerderij 'Hulst Gerrit' genoemd en stond bekend als een "stille kniep" (= *klandestien café* - L.L.). Mijn grootmoeder gaf er na

nieuwbouw in de jaren dertig de naam Rabo Scheele aan, naar een van de beroemde telgen uit het geslacht Schele van Weleveld. Deze familie was eigenaar van Weleveld, waartoe dit erf behoort. De boerderij werd tot begin jaren zestig bewoond door de familie Bosscher. In 1962 kwamen Jan Willem en Geesje ter Keurs uit Wierden er wonen. Nu is er de pleisterplaats Rabo Scheele. Voor Bosscher, dat is voor 1910, zou Knoef er hebben gewoond?

Blz. 24: 'n Bril: Dat was niet Jan Willem, maar Arend Jan ter Keurs. Hij droeg altijd een zware donkere bril. Woonde op Bos Roelof.

Blz. 34: Doeven Dien'ke: Heb nog nooit gehoord van 'n Doevenslag op Weleveld. (*Opmerking van Leo. L.: In haar boek "Grepn uit de historie van Borne, deel 2" schrijft Mw. M. van Harten-Fransen op pag. 83 over Doev'n Dieke en haar moeder (de familie Hoesman): "Zij kwamen van Zenderen en hadden gewoond in het "doev'nslag", waar eens een duiventil had gestaan, toebehorend aan het(!) Weleveld". Misschien heeft de til niet op Weleveld gestaan maar wel ergens in Zenderen. Een straat met de naam Duivenslag is er naar genoemd.* (L.L.)

Blz. 42: 'n Esscher: Op de boerderij 'n Esscher of Esker, een van de oude Weleveld erven, woont de familie Jansen. Of er ooit een familie Nijhof heeft gewoond weet ik niet. Voor ons was het altijd Jansen 'n Escher. (*Volgens mij en anderen wel.* - L.L.)

Blz. 56: de Hös: Deze boerderij is waarschijnlijk nooit een Weleveld erf geweest en ontstaan nadat de havezate in verval was geraakt.

De Klumper: De Klumpersweg (hoeve de Klumper ligt aan die weg) is een verbinding tussen de Hebbrodweg en de Oude Bieffel en ligt niet bij de Hedeveldsweg. *(Dat is juist geconstateerd. – Leo L.)*

Blz. 82: Kupersboer: Het is niet zeker of dit een Weleveld erf was.

Tenslotte nog een niet in het boek vermelde bijnaam: Muldersboer voor de familie Hilbrink, die woonde op de kleine boerderij Muldershuis aan de Bekkingvelderweg 2. Dit was een van de twee molenaarsbehuizingen van de havezate. In 1910 verhuisden ze naar De Schuur, Oude Bieffel 23, die werd omgedoopt tot Hendrikshoeve. Ondanks de verhuizing bleef men van Muldersboer spreken. In 1966 werd de boerderijfunctie opgeheven en werd het gebouw Jachthuis genoemd naar de jachtkamer die Dijkers bij de bouw in 1874 voor zichzelf aan de kop van het woongedeelte had laten zetten. *(opm.: Nu woont de familie Kwint- Hänisch ten Cate op het Jachthuis – Leo L)*

Via 'Hulsgerrit' en 'Boskerboer, alias 'n Niejn boer' naar Rabo Scheele.

Over de bijnaam 'n Bosker' (pag. 23) kreeg ik, al eerder, van Geesje ter Keurs een verhelderende reactie betreffende enige onvolkomenheden: "Wij, mijn man en ik, zijn onge-veer 50 jaar geleden vanuit Wierden naar Hertme gekomen op de boerderij Rabo Scheele. Hiervoor woonde op deze boerderij de familie Bosscher, die via de pachtkamer het bedrijf moest verlaten en verhuisde naar Borne. Om verwarring met andere Ter Keursen te voorkomen werden wij 'Boskerboer' of in Zenderen 'n Niejn boer' genoemd. De boerenbond maakte er zelfs de maatschap ter Keurs-Bosscher van. Voorafgaande aan de fam. Bosscher heeft op deze plaats een familie Hulshuis gewoond. We hebben nog een oude markesteen in de tuin staan met de naam Hulsgerrit".

Geesje besluit met: "Wat betreft de fam. Schothuis in Hertme met de bijnaam **Vrielink** (pag.141) is deze heel eenvoudig te verklaren: Voordat Gerrit en Riet Schothuis in Hertme kwamen wonen, woonde (daar) aan de Hoge Horst de fam. F. Vrielink.

Zenderense "kwezels" of wel "klopjes"

Jaap Grootenboer, die al vele jaren onderzoek doet naar het vroegere fenomeen "klopjes" meldde mij het volgende over "kwezels" uit Zenderen: Verwijzend naar "Verhalen uit de vorige eeuw, deel 10"

van mw. M. van Harten-Fransen, blijken er vroeger op erve Dashorst enkele - mutsennaaiende - dames te hebben gewoond. Ze werden overtantes* genoemd en behoorden tot de Derde Orde van de Karmel. Leden van deze groep kwamen bijeen in een gebouwtje, "kwezelkapel" genoemd. Ze liepen 's morgens vroeg biddend van huis naar de kapel, waar om 6 uur de eerste eredienst plaatsvond. In de avond zouden ze brevier lezen.

Jaap merkt ook nog op dat (wijlen) Bernhard Zonder hem in 2003 vertelde dat de genoemde kwezelkapel aan de achterzijde tegen het kloostergebouw stond en dateerde uit 1855. Er was voor de kwezels een aparte kwezelmeester* in de persoon van pater Alexis van Wanrooy.

Voormalige boerderij "Hendrikshoeve", nu het "Jachthuis"

Anekdote over een Borns klopje, dat te lezen is in het boekje, "Samenleving en onderwijs te Borne in de 19^e eeuw", van de in Borne geboren Dr. A. Hulshof, een telg uit de familie met de bijnaam 'de Grutter'.

'Klopjes gingen eenvoudig gekleed in zwart jak en rok met witte muts. Van Swanebetten's klopje, die zich zeer schamel kleepte, stamt het gezegde: "De bötte, dee verrotten möt, möt men nich opsieren"

Overigens werden klopjes ook wel spottend als "bidjännökes" aangeduid. (Leo L.)

* Wie van de lezers weet meer over de begrippen "overtante" en "kwezelmeester"?

Reacties op deze bijnamenartikelen, als mede aanvullende informatie over de bijnamen, blijven welkom.

De bewoonsters van de Kloppenkamer

Jaap Grootenboer

Wat bezielt de klop. Wat weten we eigenlijk van die vrouwen, die zich opsloten in een kamer in huis, aan het huis of een eindje er vandaan. We kennen de verhalen, die eigenlijk veelal berusten op anekdotes, spotteksten, als waren ze dweepzieke trutjes en volkomen ongevaarlijk. Ze dragen goedwillende namen als Grote Sien en Kleine Sien, de Meiersklop, Kniepsientje, Kamertrui. In die namen is niets heldhaftigs te bespeuren. Maar diegene zich echt verdiept in de geschiedenis van deze godvrezende dames, vindt altijd de sporen terug van een ver verleden. Ver in de middeleeuwen ontstaan allerlei armoedebewegingen en ook vrouwen kozen al in die tijd bewust voor maagdelijkheid en een leven in een mystiek huwelijk met Christus, los van het klooster en los van het huwelijk. Beide gedachten uitgebalanceerd in verhalen, teksten, overtuigingen en beelden. Ze beschouwden zich geroepen door Christus en vonden de teksten in de heilige geschriften met belangrijke woorden door de Verlosser: "Zie ik sta aan de deur en ik klop".

In de middeleeuwen worden ze evenmin voor vol aangezien. Ook niet door de kerkelijke overheid. Die hielden zich vast aan, wat SGP - senator Van der Vliet met zijn donker koperen stem noemde: *De Paulinische zwijgteksten*. De vrouwen hielden stand, soms door één bisschop: die van Brugge, gesteund. Als zelfstandige vrouwen, biddend en werkend, en zo ook hun eigen brood verdienend. Een gemengde groep van vrije vrouwen: bijvoorbeeld zij, die een "bruidsschat" voor een klooster niet konden betalen, anderen, die door de ouders werden gestimuleerd, waarschijnlijk ook, omdat de maagden als gewone leken werden beschouwd en dus altijd recht op eigen middelen konden houden, maar zeker ook

uit eigen, vrije keuze. Maar altijd door de vrome en andere heren met een scheef oog werden nagekeken: het bleven vrouwen: Toen Eva, de eerste maagd hier en daar door het paradijs lanterfantte, ZONDER DAT ADAM BIJ HAAR WAS, kostte het de duivel weinig moeite, haar te verleiden.

De opwaardering kwam in de tijd van de Reformatie. Ze waren, juridisch gezien, leken en dus door de wet beschermd. Bij de Europese landen kende alleen de Republiek de vrijheid van geweten. Natuurlijk, ze werden tegengewerkt door sommige plaatselijke predikanten en er waren ook wel andere pesterijtjes, maar volgens een telling uit de tweede helft van de zeventiende eeuw waren er wel degelijk twee pastoors in deze regio actief voor 1.600 parochianen, waarvan 1.500 kerkgangers. Die klop je echt niet bij elkaar. De klop op de deur van het hart van de vrouwen en het mystieke toelaten van de "bruidegom", in het hart van een geestelijke maagd, dat is de betekenis van hun algemeen bekende naam. De Meester klopte op de deur en ik heb opengedaan. In de eerste Reformatieperiode werkten zij in het pastoraat bij gebrek aan bekwame priesters, doopten soms kinderen, gaven vooral de kinderen godsdienstles. De beide kloppen Geertrui en Maria Hilbrink pachtten grond op de Noordkamp en hoefden zolang geen huur te betalen zolang zij de kinderen godsdienstles gaven.

In de negentiende eeuw woonden er rond de 45 kloppen in Borne. Woonden, streng afgescheiden in een kamer van een huis, zoals Maria Olde Hannink op de Oude Meijer, of op enige afstand van het oude woonhuis, zoals Geertrui Helmig: de Meijersklop op de Meijershof, of aan een huis, apart vast gebouwd aan een bestaande woning, zoals deze kloppenkamer. Streng gescheiden van het hoofdgebouw met een eigen deur en een eigen gemakje. Vast gebouwd aan een bestaande woning, maar wel strikt gescheiden, zoals dat bij een "cloese" hoorde. Jannes Schildman en zijn vrouw Janna Bloemen gaven de opdracht tot de bouw en de kloppenkamer

Interieur van de Kloppenkamer

stond er in 1786. Hun initialen zijn af te lezen op de gevel. Maar in datzelfde jaar en wel op 24 april droeg pastoor Lammertink de eerste mis op in de nieuwe kerk aan de Koppelsbrink, rechts naast de Kloppenkamer en naast de nog bestaande pastorie.

De Kloppenkamer had een directe verbinding met kerk en pastorie. De Bornse kloppenkamer is in zijn vorm de enige nog originele kloppenkamer die wij kennen. De kloppen, die godsdienstles gaven en de kerk en haar interieur verzorgden, door het dorp langs de zieken gingen om met hen te bidden, waaraan zij hun bijnaam "Birrejannöäkes" te danken hadden. Bij de meeste doopbedieningen traden ze als meter op en achter de namen van de dopelingen is dat te zien: De naam van de meter met daarachter het woord: Devotae.

Toch zien we hun functie langzamerhand uit beeld verdwijnen. De seminaries uit Keulen en Leuven leverden goed opgeleide priesters af, die de taken van pastoor verbeterd uitvoerden. De sterke kant van de geestelijke maagd bleef het geven van onderricht, dat wel. En in die eerste tijd, toen veel priesters of benen maakte of door de kerk werden ontslagen? Ja, toen sprak Rovenius over "zijn" kloppen als waren zij een sieraad voor de missie. Toen ze nog nodig waren! Maar in 1853 wordt de kerkelijke hiërarchie hersteld. Vrij kort na zijn aanstelling hief de aartsbisschop de staat van geestelijke maagden op en verwees hen naar de Derde Orde van Sint Franciscus. Langzaam verdwijnen ze uit beeld. Maar in Twente handhaafden ze zich nog lang. Het ora, het bidden werd een privézaak. Labora werd gewoon werk. Vaak aan het spinnewiel of het weefgetouw. Grote Sien liep elke dag naar Hengelo. Enkelen werkten bij Spanjaard of schrobden de vloeren voor de boeren.

Maar het waren wel de vrouwen, die van de nood een deugd maakten. Het waren de vrouwen, die de zorg voor de zielen overnamen. Het waren wel de vrouwen, die de kudde bijeen hielden met godsdienstlessen, hoe gebrekkig soms ook. Het waren wel de vrouwen, die in hun eigen onderhoud voorzagen. Vrouwen die zieken verzorgden, voor hen baden als het leven ten einde liep.

In Twente bleven ze trouw aan hun zelf gekozen levensstaat. Maar of die levensstaat nog enige

Burgemeester Welten in gesprek met Gerrie Kleerebezem over de inrichting van de Kloppenkamer.

vreugde schonk? Sommigen waren er die het niet meer redden. Buurjongen Herman Liedenaal haalde voor zijn buurvrouw-klop regelmatig een maatje jenever bij Veldhof. Ze verduurden de milde spot. Ze verdwenen uit het straatbeeld: Naatje, Aalderink's Mijke, de Bisschopsklop. Engelina Roelvink of Mandjesengel stierf als één van de laatsten en werd bij de anderen op het kerkhof achter de Koppelsbrink begraven. Met haar sobere kleren, maar ook met haar kloppenring, als bewijs van haar mystieke huwelijk. De laatsten waren oud. Misschien streelde één van hen, licht bevend, de kleine en beduimelde beelden van de kruiswegstatie. Met al die beelden van dat leed van de Man met wie ze zich een leven lang hebben bezig gehouden. Niemand zal weten, wie die kleine vrome tekens hebben gekrast in de hoekstaander van de kloppenkamer. Wat bezielde de klop?

Ik heb er veel over gelezen en breek toch nog maar eens de lans voor hen. Voor Grote Sien en Kleine Sien, voor Geertrui en Maria Hilbrink, voor Troots Maria en Maria Gaalman en al die anderen, die hier in deze Kloppenkamer hebben gewoond. Ze hebben het zo goed bedoeld.

Noot:

Deze tekst is uitgesproken door Jaap Grootenboer bij gelegenheid van de feestelijke opening van de nieuw ingerichte Kloppenkamer op de Koppelsbrink op 10 mei 2013.

Foto's:

De afgebeelde foto's zijn gemaakt en ter beschikking gesteld door Herman Westerbeek.

Ne Ommelaandse reis

Johan Kwast

Midwolda, 'n aardig pleatske in 't noordoosten van de previnsie Groningen. Der is völ oald spul afbrökken, verniejd en der is biebouwd. 'n Ampatten bouwstiel van de doarpskeark val mij noe pas op. 't Centrum keump mij hoast onbekeand vuur en der is meer leawen in de brouweriej kömmen. Mear dat Midwolda, dat lig der nog aaltied. 'n Luk ofgeleagen, wat van de duurgoande weage of. Wat gelukkig nich veraanderd is, is 'n statigen Ennemaborgh, de laanderiejen en 't bospark dee doar bij heurt. Dat vuurname bouwsel steet der nog aaltied stil te proonken. Midwolda, 'n stukske Gröniger ommelaand; heel wat aans as too ik doar millen joaren vieftig vuur 't aller eerste moal kwam. Noe köj oe ofvragen: "Wat ha'j doar in zo'n oeteande dan te zeuken?" Och eagenlijk niks, mear miene niejschierigheid noar greanze verleggen, gung met mij an 'n löp en dan kriej dat.

Efkes van mien geheugen 'n luk stof ofnemen. 'k Heb der loch van 'kregen dat nen sportleraar oet Onstwedde, doar bij den Ennemaborgh, vuur 't eerste moal nen veeldloop wil organiseren. 't Is lang nich an de duur, nich derum ik der hen. Och, ie bint joonk en ie wilt wat. 'k Heb nen halven zoaterdag vriej 'nömme van 't weark, (der wörden in dee joaren zoaterdagsmoargens nog 'ewearkt) en in alle vrogte, dat met 'n trein richting 't hoge noorden. Ie möt wal roem de tied nemmen, want ie weet joa mear nooit wat vuur dinge oe nog te wochen stoat.

Van Boorn met 'n stoptrein noar Zwolle. Doar der oet, aans goa'j 'n zetje later met 't zölfde treinstel wierum. "Groningen" zee ik stoan en ik der in. Mö 'j trouwens nog netjes oppassen da 'j in 't goo gedeelte zit, aans koppelt zee oe in Meppel of en kom ie ongemearkt in Leeuwarden terechte. Mear 't geet good.

In de stad van 't Peerd van ome Loeks, ik op zeuk noar 't lientje dat mij noar Hoogezand zal brengen. Doar zit vuur mij de treinreis der op. Van doar oet möt ik met ne stopbusse wieder. 't Heb 't wal effen an de tied en kiek der an de vaart nog wat roond. En dan verwoch ie water, now mooi nich. Wa'j zeet is ene dikke köste. Ne grieze dekken op stilstoand water. As der woareargens van oet 'n hoes wördt loosd, zee'j den briej heel troag 'n luk bewegen en doarna slöt de loage zich wier. Ne earfenis van dee earpelmelfebrieken doar. Foj, wat nen steenkpröttel. Vot wean hier!

Noe de stopbusse in en zo hobbel ik met völ umweage op Midwolda opan. Eargens in 'n achterzaaltje van 'n café mö 'k mij aansum antrekken en dan waandel ik röstig noar 'n Ennemaborgh hen. 't Is nog nen helen ean lopen doarhen. Der is al wat volk op de been as ik 't parkoers ees goa vekennen. De konkereansie dröppelt noe ok an. Zo heanig komt der ok wat notabelen anstökere. Boeren, gelakte kloomp an, de haande hoog in 'n tuk van nen korten zwarten duffelsen jekker. Dee niejigheid van harrelopen wilt zee zich nich loaten ontnemen.

De burgemeester schöt oons vöt. Alns löp gesmeerd. Kort en good, 'k goa as eersten oawer 'n streep. Nen bos blomen en twee bekers rieker, kom ik 's oawens laat wier in Boorn um de duur hen kieken. En geliek heb ik 'n klean prebleem. Volgend joar zit ik der wier an vaste. 'n Wisselbeker verdigen.

Mear 't kan nog völ gekker. 't Joar doarop ik der wier

'n Ampatten bouwstiel van 'n doarpskeark

hen. Noe heb ik nen moat op 't weark, den oet Assen keump en den zoaterdaagns en zöndaagns noar hoes geet. In zien zwatte kevertje könt der wal twee zitten, dus ik kan met em met.

Vanoet Assen zal ik dan met de jongs van de plaatselijke club met in 'n bestelbusje noar Midwolda. Zee deaden mij bod, dat ik um 2 uur bij 't N.S. station mos wean. Dat kan mooi, want um kwart vuur 2 keump 'n trein van oet Zwolle an. Wat zee nich weet, is dat ik nich met 'n trein mear met 'n auto zal kommen. Afijn, as ik der um 2 uur mear bin.

“Albert, kö 'w dat red-den?” “Joa, mien jong, mear 't zal der um spannen”. “'k Möt der nog een metnemmen”. “Pas um kwart oawer twaalf kö 'w oet Hengel vot veuren”. “Too dan mear” en doar geet 't hen. 'n Snelweg noar 't noorden lig der in dee tied nog nich. Dus geet 't oawer de oale weg, binnenduur. Duur Heldern, Ommen, Hoogeveen en zoo verdan slinger wiej noar boawen.

Um 5 minuten vuur 2, dus mooi op tied, stoa ik in Assen vuur 't station. Nog gin bestelbusje te bekenen. Noa 10 minuten wochen, 'n vuurzitter van dee club mear ees bellen. “'k Heb de jongs gisteroawend nog esprökken”, zeg-e. “Zee mossen der bij 't station um 2 uur nog een oppikken”. “Dat bin ik”. “As zee der nich meer stoat, dan is 't busje al vot”. “Den trein keump al um kwart vuur 2 an”. “Mear ik bin nich met 'n trein kömmen, mear met nen auto met lift en roem op tied stoa ik hier bij 't station te wochen”. “Um twee uur vot, is um twee uur vot, bij mij”. “Mear ie zatten nich in den trein en zee dachen vanzölf, wiej könt wal goan”. “Niks an te doen, heel jammer vuur oe”.

Doar stoa ik dan met mien goeie gedrag. In Assen, halverwege de reis en mentaal mooi van de kaart. Noe he'k 'n groot prebleem. Ik bel noar Midwolda. “Ik kom wal, hoo en hoo laat, dat weet ik nich”. En of ze astebleef met 'n wedstried op mij wilt wochen. Enen stearken troef he'k, den wisselbeker zit bij mij in de sporttaske.

Wiej bint inmiddels 'n 20 minuten wieder. Zal der nog eargens ne bus dee kaant oet goan? Bij 't

busstation hef nen chefconductor met mij te doen en leg alle troewen op toafel. “Nee, um half 5 kön ie met de bus nich mear in Midwolda kommen. Loa'w ees kieken wa'w nog doen könt. Nemt de bus, den al kloar steet en noar Veendam geet. Onderweg stap ie oawer op de bus dee van Veendam keump en noar Hoogezand onderweg is. Möj met 'n bestuurder mear oawerleggen. Vanoet Hoogezand möj eagenlijk de stopbus noar Midwolda hebben, mear den is dan al 'n zetje vot. Dus wat doo'j, ie nemt doar 'n sneldeens. De bus den regelrech noar Nije Schans geet. Wier good oawerleggen. A'j ge-

'n Statigen Ennemaborgh bij Midwolda

luk hebt, kom ie dee stopbusse onderweg woareargens tegen. Mear 't is ne kleane kaans, dat wal. Rap vot en sukses der met”. En 'n klean wonder voltrok zich. Bij Foxhol kan ik de busse oet en wieder met de binnenduur achterlangs sukkelende stopbusse. 't Is kwart vuur vijf as ik mij in Midwolda in de sportklear smiet. As nen hazen hool ik 't der tusken oet noar 'n Ennemaborgh. De kotste weg, rech too rech an geet 't. Duur veeld, struuke en opslag, oaweral dwars duurhen. Van wieden zee zee mij al ankommen giespelen. 't Trainingspak kan eandelijk oet. “Wie könt”, heur ik roopen. En ik, ik kan in ene möaite met de meute met rennen. Dat ik bij vuurbaat al heb veleuren is wal duudelijk; ik loop in et golvende peloton met. Hier kom ik pas wat tot mij zölf. Oeteandelijk zit der nog ne dearde plaats in. Vaalt mij nog nich ees tegen van nr. 311. 'n Wisselbeker geet noar een oet Groningen.

'k Heb et heelmoal 'ehad met dee Ommelaandse reizen. Zee heugt mij nog as 'n dag van gisteren.

Postuum aandacht voor een bevlogen dorpsgenoot

Harry Filart

Een druk baasje was hij zijn hele leven al. Een bezige bij bleef hij tot op hoge leeftijd. We schrijven januari 1987 toen ik, voor een artikel in de Borne Courant, eens een gesprek had met een energieke 71-jarige inwoner van Borne. Zijn naam: Gerard Grob, een vriendelijke plaatsgenoot met een hart voor sport, cultuur en maatschappelijk werk. Het is nauwelijks mogelijk om in een kort bestek de talloze activiteiten en de vele functies van Gerard Grob, door de jaren heen, te beschrijven. Het had er alle schijn van dat hij in een week over meer uren beschikte dan een doorsnee iemand.

Naast een voetbalman in hart en nieren maakte hij zich vele jaren verdienstelijk als bestuurder binnen het vakbondswerk (het toenmalige K.A.B.). Jarenlang ook had hij in Borne het agentschap van de Twentsche Courant. Verder verrichtte hij hand- en spandiensten voor de parochieële bibliotheek, die later opging in de Openbare Bibliotheek Borne. Ook na zijn pensionering bleef hij bestuurslid van deze stichting. Lang heeft eveneens de ANBO-afdeling Borne mogen profiteren van de organisatorische kwaliteiten van de energieke AOW'er. Namens deze bond heeft hij ook zitting gehad in de Stichting Welzijn Ouderen en de Sector 1 van de Sociaal Culturele Raad. Zijn aandeel op maatschappelijk terrein is hiermee gerust indrukwekkend te noemen. Aangezien het stokpaardje van de heer Grob toch wel voetbal was, laten we hier zijn vele verdiensten voor deze sport de revue passeren.

Al op jonge leeftijd bleek dat Gerard een voetbal-liefhebber pur sang was. Nadat eerst PH uit Almelo, MVV uit zijn geboortedorp Mariaparochie en de Tukkers in Albergen tot de ontdekking kwamen dat zijn voetbalcapaciteiten niet boven de middelmaat uitstaken, kwam bij hem later een ander talent naar boven. In 1947 volgde hij een cursus tot scheidsrechter. Deze hobby werd door hem zeker niet afgedaan met „een fluitje van een cent”. Bijna dertig jaar stond hij zowel op zaterdag als op zondag zijn wedstrijd te leiden.

Echter het bleef niet enkel bij deze activiteit alleen. Gerard Grob werd een gezien man binnen het scheidsrechterswezen en al spoedig werd hij gebombardeerd tot rapporteur voor de KNVB. Hem werd daarbij gevraagd te oordelen over het functioneren van collega-arbiters. De bedoeling hierbij was positief kritisch te zijn. Meer dan twintig jaar hield de heer Grob dit vol. Voor de Twentse Voetbalbond deed hij dit nog een paar jaar langer. Vijf jaar lang was de heer Grob tevens voorzitter van de scheidsrechtvereniging Hengelo en omstreken, waarvan hij later tot erelid werd benoemd.

Er is nog meer over de kwiekheid van deze man te verhalen. Voor de v.v. NEO zat hij een tiental jaren als vice-voorzitter in het hoofdbestuur. Bovendien was hij tien jaar lang voorzitter van de supporters-

vereniging van onze plaatselijke zwartwitten, die hij toentertijd samen met anderen nieuw leven inblies. Een ander tussendoortje van hem was nog het opleiden van NEO-jeugdleden voor spelregelwedstrijden.

Gerard was ook heel wat jaren consul over de voetbalvelden op het gemeentelijk sportpark. Mocht er bij slecht weer over de gesteldheid van de velden getwijfeld worden over het wel of niet doorgaan van de wedstrijden, dan was hij degene die besliste. „Grob- Grotestraat 59” was daarmee het afkeuringsadres van voetballend Borne. Dit was met name voor mevrouw Grob nogal een belasting. In de winterse periode, wanneer het kan vriezen en dooien, kreeg zij nauwelijks kans de weekendboodschappen binnen te halen. De telefoon moest immers constant bezet zijn.

Voor al deze bemoeienissen voor zijn sport is de Gerard verschillende malen onderscheiden. Hij is daar niet zonder reden trots op. Zilveren en gouden spelden vielen hem ten deel en tot tweemaal toe ontving hij het beeldje met het „Certificaat van Eertheid van de KNVB”. De laatste was op 6 november 1986.

Bij een dergelijke keur aan activiteiten is nauwelijks nog te veronderstellen dat de heer Grob ook nog een volledige dagtaak had. Nadat hij eerst enige jaren werkte als chauffeur bij Van Gend en Loos, kwam hij terecht bij Signaal in Hengelo. Heel veel Bornenaren zullen Grob ook kennen toen hij voor de gemeente de incasso deed voor huur, gas en licht. Enkele jaren voor zijn pensionering werd Gerard bode op het gemeentehuis.

Gedurende zijn actieve leven ontmoette de heer Grob vaak mensen die nergens tijd voor hadden. Zijn standpunt in deze drukte hij uit met een geveugelde uitspraak: „Aj gin tied hebt, moj tied maak'n”. En duidend op zijn seniorenleeftijd: „Ik ga door zolang me gegeven is, want Rust Roest”.

Gerard overleed begin jaren negentig.

Links vooraan gehurkt: Gerard Grob. Verder op de foto o.a. Bennie Grob, Leo Morshuis, Leo Leurink, Frans ter Braak, Toon Hek, Jan te Kieffe, Bennie Aarninkhof, Bennie Huls, Alwie Oude Nijhuis, Hennie Velthof, Hans Nieuwenhuis, Johan Oude Egberink, Jan Moller.

Oproep

Op deze schaal is de tekst te lezen "5 april 1945 Borne vrij". Er schijnen meerdere exemplaren in omloop te zijn want in de wachtkamer van huisarts Stomps zou ook eenzelfde exemplaar hebben gehangen. Omdat er voorbereidingen worden getroffen voor de viering van 70 jaar bevrijding, lijkt het de redactie een goed idee de herkomst van de schaal uit te zoeken.

Wie kan ons meer vertellen over dit object? Wij willen graag weten wie de schaal heeft gefabriceerd en hoe deze onder de mensen is gekomen. Wie kan en wil ons verder helpen? Stuur uw informatie naar het redactieadres:

Van Deinsestraat 33, 7621 XL Borne.

tel.: 074 266 43 92

e-mail: boornenboerschop@ziggo.nl

70 jaar geleden: Villa Lidwina overvallen

Jurrie Haak

Op 23 september is het 70 jaar geleden dat de overval van de Sicherheitsdienst (SD) plaatsvond op Villa Lidwina in Zenderen, het hoofdkwartier van de Twentse Knokploeg (KP). Bij deze overval vielen er helaas drie slachtoffers te betreuren: Sietze Hilbrink, Coen Hilbrink en Dick Ruiter. De eerste was de vader van leider van de KP Cor Hilbrink en Coen diens broer. Het heeft geen zin om de toenmalige toedracht hier uiteen te zetten, er is hier over voldoende gepubliceerd, bijv. in "De Illegalen" van Coen Hilbrink, zoon van slachtoffer Coen. Wel vindt de redactie dat er d.m.v. dit artikelje aandacht geschonken moet worden aan wat er toen is gebeurd en de herdenking hiervan, zodat velen hiervan kennis kunnen nemen en evt. belangstelling kunnen tonen.

Om deze historische gebeurtenis na 70 jaar niet ongemerkt voorbij te laten gaan, is er op dit moment een groep o.l.v. Frans Hilbrink (een zoon van Cor) bezig met een herdenking.

In een weiland tegenover de ingang van de herbouwde villa (de originele werd na de overval door de Duitsers verwoest) zullen een aantal tenten worden geplaatst waar zendapparatuur wordt geplaatst. Zendapparatuur speelde destijds een grote rol, het was immers de manier om instructies vanuit Engeland en bevrijd gebied te ontvangen. Vlak voor de overval was ook John Austin op Lidwina aanwezig, een Engelsman die was gedropt met een zender. Hij kon echter op tijd weggelopen. Een set zendapparatuur uit die tijd zal aanwezig zijn.

Tijdens de herdenking zal via de zender(s) zoveel mogelijk contact worden gezocht met zendamateurs uit binnen- en buitenland om ook hen van de tragische gebeurtenis in kennis te stellen.

Voor de gelegenheid is er een website, <http://www.huizelidwina.nl/> in ontwikkeling, waar op dit moment hard aan wordt gewerkt.

Verder zal er een fototentoonstelling worden gepresenteerd, waaraan onze vereniging zijn medewerking aan zal verlenen.

Al met al zijn er genoeg elementen aanwezig om de het gebeuren van 70 jaar geleden niet ongemerkt voorbij te laten gaan. De toenmalige verzetsmensen zijn we dit verschuldigd.

KP-leider Cor Hilbrink

Villa Lidwina vóór de overval

Wat er restte, nadat de Duitsers de villa hadden opgeblazen

Van het bestuur

Bertie Velthuis

Een nieuwe naam met daarbij een nieuw beeldmerk, alvast een indruk van de ledenavonden voor het nieuwe seizoen en een overzicht van diverse schenkingen. Dit is in het kort een weergave van de onderwerpen hieronder.

Nieuwe naam

Het heeft enige voeten in aarde gehad, maar de naam van onze vereniging is thans gewijzigd. Tijdens de algemene ledenvergadering van 20 maart 2014 heeft over deze wijziging een stemming plaatsgevonden. Er zijn hierbij 79 stemmen uitgebracht. Hiervan waren 77 stemmen voor de wijziging van de naam 'Heemkundevereniging Bussemakerhuis' in 'Heemkundevereniging Borne'. Op 2 april 2014 is bij notaris G.J.M. Hulshof de akte voor de partiële statutenwijziging door de secretaris ondertekend en is de nieuwe naam vastgelegd.

Hiermee heeft onze vereniging in haar ruim 50 jarig bestaan haar derde naam gekregen. De eerste naam 'Vereniging Vriendenkring Bussemakerhuis' kreeg onze vereniging bij de oprichting op 17 september 1962. De tweede naam 'Heemkundevereniging Bussemakerhuis' kreeg onze vereniging op 12 augustus 1991.

De laatste naamswijziging is aanleiding geweest om het beeldmerk te veranderen. De tot heden als zodanig gebruikte, uit 1729 daterende, panoramatekening van Borne is in een modern jasje gestoken en zal vanaf heden op briefhoofden, enveloppes enz. prijken.

Agenda komende seizoen (voor zover reeds bekend)

Na de grote vakantie zal onze vereniging haar activiteiten weer oppakken. Enkele data welke voor u van belang kunnen zijn:

Op zaterdag 13 september 2014 is er weer de jaarlijkse monumentendag. Dit jaar is het thema "Op reis".

Het educatieve "Twents kwartiertje" voor de basisschoolleerlingen wordt gehouden op 2, 3, 6 en 7 oktober 2014 in de Oale Schöp.

De ledenavonden:

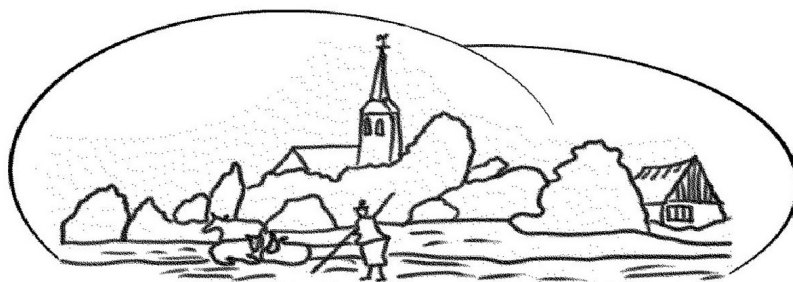
- donderdag 23 oktober 2014 lezing, onderwerp nader aan te geven;
- donderdag 27 november 2014 "Oud Twents recht" door de heer

R. Rorink uit Losser;

- woensdag 7 januari 2015 Nieuwjaarsvisiet;
- woensdag 25 februari 2015 algemene ledenvergadering + lezing, onderwerp nader aan te geven;
- donderdag 12 maart 2015 lezing, onderwerp nader aan te geven;
- woensdag 22 april 2015 lezing van "Vlascultuur tot webshop" door mevr. L. Beerten uit Zieuwent.

Schenkingen

Bibliotheek Borne: 20 historische boeken;
 Historisch Archief Beckum: Feestmenu en liedjes 25 jarig priesterfeest uit 1928 van Kemperman, pastoor van Hertme en Zenderen;
 Fam. H. Boomkamp: kaarten elektriciteitsnet Borne;
 Fam. Been: familiegegevens met foto's, antieke rekenlineaal, foto's Bendien Almelo;
 Rabobank Borne: oude 16 mm films over Borne met filmprojector;
 NGV Twente: Boeken Wolter ten Cate, diverse genealogische gegevens over Borne;
 Dhr. Veltkamp: landkaart uit 1692;
 Dhr. Grootenboer: historische boeken;
 Dhr. Bijkerk: Gegevens en foto's van buurtvereniging "De Bleek" uit 1948;
 Fam. Timpers: historische boeken;
 Fam. Meulenbroek: 20 notariële akten uit 1582-1911;
 Fam. Thiehatten: enkele historische boeken;
 Fam. Boswerger: jaarboeken Twente;
 Mevr. M. Kroeze: meer dan 100 bidprentjes;
 Mevr. Van Capelleveen: 44 ordners historisch materiaal.

Het nieuwe beeldmerk

Excursie naar Duitsland

Bertie Velthuis

Zaterdagmorgen, 31 mei 2014 9.00 uur, verzamelen zich de deelnemers bij het station van Borne voor de excursie met de bus van Ben Brok naar diverse plaatsen in Duitsland. Het zonnetje doet aan een heldere hemel goed haar best. Het wordt een mooie dag met temperaturen van rond 20° C. We treffen het, immers twee dagen geleden werd nog de koudste 29ste mei, sinds hiervan registratie werd gemaakt, gemeten.

Om ongeveer 9.45 uur komen we aan bij de steengroeve te Gildehaus. Hier worden we opgewacht door de Duitse bedrijfsleider van het steenhoudersbedrijf Moser, vergezeld van een Nederlands sprekende collega. Ze geven uitleg over de wijze waarop in vroegere tijden de in de groeve gewonnen stenen op wagens, getrokken door paarden, werden geladen om te worden vervoerd naar bouwplaatsen in de Nederlanden en Ost Friesland. Veelal werden de zandsteenblokken in Nordhorn op schepen geladen en op de Vecht, via Zwolle, naar het westen vervoerd. Rond 1600 n. Chr. waren in de groeven rond Gildehaus 2.200 mensen werkzaam en was de winning van zandsteen in het gebied een belangrijke bron van inkomsten. De zandsteen van Gildehaus en omgeving is ongeveer 125 miljoen jaar geleden ontstaan door afzetting van zand (en kalk) in zee. Gedemonstreerd werd hoe de grote zandsteenblokken werden "gespleten". Door deelnemers van de excursie mochten de hamer gebruiken.

De ruwe zandsteenblokken worden thans voor verdere bewerking naar het bedrijf in Nordhorn getransporteerd. Ook daar werden we door de mensen van Moser allerhartelijkst ontvangen. We genoten in een van de bedrijfshallen van een uitstekende lunch, ja ook mit küchen. De ruwe zandsteenblokken worden met machtige machines gezaagd tot handzame blokken. Hieruit worden allerlei kleine bouwonderdelen als deuromlijstingen, raamorpels, afdekstenen enz., enz gemaakt. Ook worden ornamenten en beelden vervaardigd.

Na een tochtje van ongeveer een uur bereikten we het Varus Museum, gelegen nabij Bramsche in het Osnabrückerland. Onze groep werd in tweeën gesplitst en elk kreeg, door een voortreffelijke gids, naar wens in het Nederlands of Duits, uitleg over hetgeen hier in 9 na Chr. is gebeurd. Tijdens de verplaatsing van de Romeinse "kolonie" van het zomerkamp aan de Weser naar het winterkamp rond o.a. Xanten zijn drie Romeinse legioenen hier in een hinderlaag gelokt. De Germaan Arminius had met vier Germaanse stammen een verbond gesloten en leidde deze aanval. Hij had zijn militaire opleiding in het Romeinse leger genoten. Tot vlak voor de slag maakte hij hier nog deel van uit. Hij was dus volledig op de hoogte van de vechttactiek en -techniek van de Romeinen. Dezen hadden hiervoor bewegingsruimte, een vrij veld nodig, wat hen

bij de Varusschlacht juist geheel ontbrak. De Romeinse legioenen, elk bestaande uit 6.000 man, werden vernietigend verslagen. Slechts enkele tientallen Romeinen wisten te ontkomen. Eind 80-er jaren van de vorige eeuw is pas ontdekt waar deze historische slag precies heeft plaatsgevonden. Nog steeds vinden er opgravingen plaats en worden, veelal kleine stukken, van de rijke uitrusting van de Romeinse legioenen, gevonden.

Onze volgende stop betrof het stadje Tecklenburg dat we gedurende een uurtje konden bezichtigen. Velen van ons gezelschap hebben op een van de gezellige terrasjes een drankje genoten. De excursie werd afgesloten met een goed diner in het restaurant Die Drei Kronen. Traditie is dat iedere gast een lepel Tecklenburger kruidenbitter wordt aangeboden.

De terugreis verliep voorspoedig. Om ongeveer 20.30 uur waren we weer in Borne. We kunnen terug zien op een geslaagde excursie.

Gezichtshelm van een Romeinse officier
Foto: Ton Boswenger

*Een uitgebreide fotoreportage is te zien op:
www.heemkundeborne.nl

80 tekeningen in boekvorm van de 80-jarige Hans Leuverink

Het bestuur

Hans Leuverink, je zou hem het beste kunnen betitelen als 'Borns tekenaar', wordt dit jaar in oktober 80 jaar! Je kunt wel stellen dat Hans zijn hele leven heeft getekend. Vele honderden potloodschetsen kwamen van zijn hand. Als autochtoon Bornenaar legde hij vele 'Boornse leu', alsook het -helaas vaak voormalige- Bornse erfgoed vast op het tekenpapier. Over zijn verschenen werk, waaronder de uiteraard min of meer u bekende tekeningen in ons verenigingsorgaan *Boorn & Boerschop*, leest u verder in dit artikel wat meer. Op initiatief van oud-secretaris Leo Leurink heeft het bestuur gemeend, mede als dank en eerbetoon, om bij Hans' 80-jarige verjaardag, een speciale uitgave te doen bewerkstelligen. In overleg met hem zijn uit zijn werk 80 schetsen gekozen, die in een geïllustreerde boekuitgave, voorzien van toelichtende teksten het komend najaar zal verschijnen.

Wat kunt u verwachten?

Zoals gezegd heeft Hans tot nu toe -hij tekent nog steeds met veel plezier- honderden schetsen gemaakt. Naast zijn vele bijdragen voor *Boorn & Boerschop* heeft Hans vaak geheel belangeloos illustraties verzorgd bij menige boekuitgave. Om maar eens onwillekeurig enkele te noemen: Diverse jaargangen Twentse Almanak; 'Wat nog niet in Dijk-

huis staat'; 'Markante Borenaren'; 'Streuizaand, verzamelde gedichten van Jan Kleinman' en het Bornse bijnamenboek 'De Melbuuln van Nazareth'. Maar nog nooit is er een uitgave verschenen waarin uitsluitend tekeningen van Hans Leuverink centraal staan.

Daaraan wordt nu gewerkt; de 80 gekozen schetsen zijn een weergave van Hans' belangrijkste werk. Zijn liefde voor het oude Borne en ook voor de gewone (meest vroegere) Boornsen, komen hierin tot uiting. De bedoeling is om aan de hand van de gekozen tekeningen, in gedachten, een wandeling te maken door het Borne van weleer.

Ons heemkundelid Leo Congert draagt zorg voor het kundig scannen van de tekeningen. Hans Leuverink zal zich samen met anderen over de toelichtende teksten buigen; in het Nederlands en als dat zo uitkomt ook zinsneden in het Bornse dialect (o.a. citaten).

Hoe komt u als belangstellende aan het boek?

Als het goed is, vindt u als bijlage in deze *Boorn & Boerschop* een foldertje voorzien van een inschrijfstrook. Hierin is onder meer te lezen in welke vorm het boek zal verschijnen, wat de prijs per exemplaar bedraagt en welke reductie u geniet bij voorinschrijving en/of als lid van de Heemkundevereniging Borne.

Ook het tijdstip van verschijnen en de distributie van het boek zal daarbij vermeld staan. Als uitgever is Heemkundevereniging Borne (ook financieel) verantwoordelijk voor de te verschijnen uitgave. Wij rekenen erop dat vele leden alsook niet-leden zullen inschrijven op dit werk van "onze" tekenaar Hans.

Nachtwaker 'Kieften-Bram'

Nog leverbare uitgaven

<u>Titel:</u>	<u>Prijs:</u>
Periodiek Boorn & Boerschop. Verenigingsperiodiek van Heemkundevereniging Borne	€ 4,--
Rond Horst en Hof te Borne. Publicatie over Bornse inwoners v.a. 1850 (1981/ Heemk. ver. Borne)	€ 4,--
Borne, historie en volksverhalen. Jubileumuitgave van de Bornse Heemkundevereniging (1987)	€ 4,--
Grepen uit de historie van Borne. Deel 2, met zaakregister (1987 / Ria van Harten-Fransen)	€ 4,--
Kiek toch 's. Beeldkroniek over de gemeente (1988 / G.P. ter Braak & H. Noordhuis)	€ 10,--
Landweren, Borgen & Postwegen. (1990 / Ria van Harten-Fransen)	€ 4,--
Grenstwisten rond de gemeente Borne. (1991 / Ria van Harten-Fransen)	€ 4,--
Veertig jaar later. Jubileumuitgave van de Bornse Heemkundevereniging, verhalenbundel (2002)	€ 4,--
Och ewig is so lang. Zeven eeuwen Weleveld, landgoed en bewoners (2003 / Jet Spits)	€ 15,--
Kadastrale atlas 1832 Borne / Weerselo. Met kaartenmap (2005 / H.C.O. Zwolle)	€ 15,--
De hof te Borne. 800 jaar geschiedenis van Borne. (2 ^e druk, 2006 / H. Woolderink)	€ 10,--
Van Nazareth tot Nazareth. Religieus erfgoed in Borne (2009 / Jaap Grootenboer)	€ 8,--
Van Borghende tot Borne. Een overzicht van de Bornse geschiedenis (2009 / Martin Thiehatten)	€ 12,--
Een bijzonder energiek ondernemer. Rento Wolter Hendrik Hofstede Crull, 1863-1938, pionier van de de elektriciteitsvoorziening in Nederland (2009 / Jaap Tuik)	€ 15,--
Canon van Borne. Vijftig vensters op de historie van het dorp (2011 / diverse auteurs)	€ 13,--
Gerard Potcamp. Een Twents priester apostolisch vicaris tegen wil en dank (2011 / Hans Gloerich)	€ 20,--
Borne bij de tijd. 27 verhalen over het verleden van Borne (2012 / Hans Gloerich)	€ 10,--
De melbuul'n van Nazareth. Bijnamen in en om Borne (2012 / Leo Leurink)	€ 12,50
Ontduiken en onderduiken. Verhalen van joden in Borne. (2013 / A. Evertzen & S. Groenen)	€ 19,50

Leden krijgen 10% korting. Prijzen zijn exclusief eventuele verzendkosten. Genoemde uitgaven zijn verkrijgbaar bij het Historisch Informatie Punt van onze vereniging, gevestigd in het Kulturhus. Het HIP is geopend op dinsdagmorgen en woensdagmorgen van 10 tot 12 uur.

Enkele uitgaven zijn ook verkrijgbaar bij de plaatselijke boekhandel.

**Voor uw taxatie
van
onroerend goed**

in verband met boedelscheiding,
suksessie - verkoop.

Tevens onteigeningsdeskundige en
boerderijen bemiddeling.

J.F.M. Hassels Mönning
makelaar en beëdigd taxateur
Lid Agrarische Sectie

Watertorenstr. 14 - Borne - Tel. 074-661581

**Honderd jaar
ervaring in drukwerk**

HASSINK DRUKKERS HAAKSBERGEN

Handelsstraat 1 - 7482 GW Haaksbergen
Postbus 177 - 7480 AD Haaksbergen
Telefoon (053) 572 17 77 - Telefax (053) 572 62 75
E-mail hdh@hassink.nl